

Naziv: Akcija za ljudska prava – Human Rights Action (HRA)

Adresa: Bul. Svetog Petra Cetinjskog br. 130/VII, Podgorica, Crna Gora

Tel: +382 20 232 348/ 232 358

Email: hra@t-com.me

Web sajt: www.hraction.org

IZVJEŠTAJ O RADU U 2021. GODINI

Akcija za ljudska prava (HRA) je u 2021. godini djelovala u okviru sljedećih oblasti:

1. Jačanje garancija nezavisnosti i odgovornosti sudstva
2. Pravda za žrtve ratnih zločina
3. Sloboda izražavanja
4. Suzbijanje zlostavljanja
5. Sloboda javnog okupljanja
6. Crna Gora i Evropski sud za ljudska prava
7. Prava LGBTIQ osoba
8. Prava Roma i Egipćana
9. Prava djeteta
10. Pružali smo besplatnu pravnu pomoć i mimo ovih oblasti.

HRA je i 2021. godine nastavila sa uticajnim zagovaranjem zaštite ljudskih prava i vladavine prava. Tokom godine je objavljeno 116 saopštenja u odnosu na aktuelne teme iz gore navedenih oblasti, dakle, u prosjeku je objavljeno jedno saopštenje svakog trećeg dana. Svako saopštenje su prenijela najmanje tri medija s nacionalnom pokrivenošću u Crnoj Gori i gotovo svako saopštenje je i prevedeno na engleski jezik, objavljeno na internet sajtu HRA i dostavljeno međunarodnim organizacijama i ambasadama koje prate poštovanje ljudskih prava u Crnoj Gori.

Dodatno su predstavnici HRA dali najmanje 54 izjava medijima, odgovarajući na pitanja novinara, i gostovali su pet puta u televizijskim emisijama (jednom u Jutarnjem programu "Rujna zora" - Gradska RTV, 2 puta u Jutarnjem programu TV Nikšić, 2 puta u "Boje jutra" TV Vijesti).

1. JAČANJE GARANCIJA NEZAVISNOSTI I ODGOVORNOSTI SUDSTVA

HRA se od osnivanja zalaže za obezbjeđivanje garancija nezavisnosti i nepristrasnosti sudstva i državnog tužilaštva i jačanje njihove odgovornosti, imajući u vidu da je za djelotvornu zaštitu ljudskih prava neophodno da sudstvo i državno tužilaštvo postupaju nezavisno i nepristrasno.

HRA je u 2021. godini nastavila da prati sjednice Sudskog i Tužilačkog savjeta, i da njeni predstavnici prisustvuju sjednicama na kojima se intervjuju kandidati za sudije i tužioce, sudije i tužioc i kandidati za predsjednike sudova i rukovodioce državnih tužilaštava.

Aktivnosti HRA u odnosu na rad Sudskog savjeta

HRA je početkom 2021. godine reagovala povodom tri podnešene ostavke predsjednika sudova koji su svoju funkciju vršili suprotno Ustavnom, odnosno zakonskom ograničenju da jedna ista osoba ne može biti birana za predsjednika/cu istog suda više od dva puta¹. Pored domaće stručne javnosti, koja se javno i jednoglasno usprotivila tumačenju Sudskog savjeta da reizabrane osobe imaju pravo da obavljaju i treći, četvrti, peti, šesti i osmi predsjednički mandat i Evropska komisija je izrazila zabrinutost zbog načina na koji je Savjet tumačio propise u vezi izbora jednih te istih ljudi na čelne pozicije u sudstvu i ukazala da je to tumačenje bilo suprotno i stavu Savjeta Evrope.

Krajem januara 2021. godine, HRA je pozvala Sudski savjet da odloži testiranje kandidata zakazano za 25. i 26. januar dok se ne izmijeni postupak tog testiranja tako da se rizik od zloupotreba isključi ili bar znatno smanji². Sudski savjet nije izvukao pouke iz prethodnih skandala prilikom izbora kandidata za sudije, i, suprotno najavama, nije unaprijedio pravila postupka tako da se obezbijedi transparentan i objektivni izbor. Ukazali smo i na praksu Visokog sudskog i tužilačkog vijeća Bosne i Hercegovine kod kojeg se testiranje sprovodi u elektronskoj formi tako što algoritam sastavlja test iz elektronske baze ispitnih zadataka, metodom slučajnog odabira. Takođe smo podsjetili i na predlog koji je ranije iznio profesor međunarodnog prava i bivši sudija Evropskog suda za ljudska prava, Nebojša Vučinić, da Sudski savjet formuliše hipotetičke slučajeve i ne koristi predmete dostupne na internetu.

Međutim, Sudski savjet je ipak sproveo pisano testiranje kojem nije pristupilo nekoliko kandidata, koji su se pismima obratili ministru pravde, ljudskih i manjinskih prava, i u kojima su ukazali na nedostatak legitimiteta Sudskog savjeta i proceduralne propuste koji se tiču sastava Komisije za testiranje Sudskog savjeta.³ Osim toga, tri kandidatkinje su tog dana poslale Sudskom savjetu i zahtjev za izuzeće Dragana Babovića, sudije Osnovnog suda u Podgorici, zbog postojanja sumnje u njegovu nepristrasnost kao člana Komisije za testiranje imajući u vidu da je bio gost na svadbama dvije učesnice tog konkursa. Predsjednica Sudskog savjeta je odbila zahtjeve za izuzeće Babovića kao neosnovane, i to bez posebnog obrazloženja i tek poslije testiranja koje je sproveo Babović, kao član Komisije, zbog čega je HRA reagovala navodeći da je postupanje sudije Babovića i Sudskog savjeta u ovoj stvari suprotno propisima i da predstavlja nažalost još jedan razlog za nepovjerenje u rad postojećeg Sudskog savjeta i njihov izbor sudija.⁴

Sudija Babović nije trebalo da čeka zahtjev za izuzeće, već je bio dužan da sam obavijesti Sudski savjet o tome da je prisustvovao svadbama dvije učesnice na konkursu, jer je to, objektivno posmatrano, "okolnost koja izaziva sumnju u nepristrasnost", i da odmah prekine dalji rad u Komisiji za testiranje dok predsjednica Savjeta o tome ne odluči.

¹ Detaljnije u saopštenju "Kraj ličnih dominacija u pravosuđu je početak suštinske reforme", 2.1.2021, dostupno na linku: <https://www.hracion.org/2021/01/02/kraj-licnih-dominacija-u-pravosuđu-je-pocetak-sustinske-reforme-u-sudstvu/>

² Detaljnije u saopštenju "Odložiti pisano testiranje kandidata za sudije, 22.1.2021, dostupno na linku: <https://www.hracion.org/2021/01/22/odloziti-pisano-testiranje-kandidata-za-sudije/>

³ Detaljnije u saopštenju "Sudski savjet sproveo testiranje u postupku izbora sudija uprkos apeloivanju HRA i kandidata na konkursu", 25.1.2021, dostupno na linku: <https://www.hracion.org/2021/01/25/sudski-savjet-sproveo-testiranje-u-postupku-izbora-sudija-uprkos-apelovanju-hra-i-kandidata-na-konkursu/>

⁴ Detaljnije u saopštenju "Sudski savjet: Prisustvo člana Komisije za testiranje svadbama dvije kandidatkinje nije razlog za sumnju u nepristrasnost", 29.1.2021, dostupno na linku: <https://www.hracion.org/2021/01/29/sudski-savjet-prisustvo-clana-komisije-za-testiranje-svadbama-dvije-kandidatkinje-nije-razlog-za-sumnju-u-nepristrasnost/>

Pitanje je bilo posebno osjetljivo jer je Babović kao član Komisije za testiranje bio upoznat sa zadacima pisanog testiranja, koje odlučujuće utiče na izbor kandidata za sudije (nosi ukupno 80 bodova od maksimalnih 100, intervju nosi 20 bodova). HRA takođe smatra da je odbijanje zahtjeva za izuzeće bez obrazloženja i to tek poslije sprovedenog testiranja, suprotno Zakonu o upravnom postupku i ne doprinosi povjerenju javnosti, jer se stiče utisak da je odluka donijeta pro forme, da obezbijedi zakonitost već završenog postupka.

Sredinom juna, HRA je tražila od Sudskog savjeta da objavi biografije i programe rada kandidatkinja i kandidata koji su se prijavili na oglas za predsjednika/cu Vrhovnog suda, a od Vrhovnog suda da i Opšta sjednica otvori za javnost razgovore koje će voditi sa njima.⁵ Sledećeg dana, Sudski savjet je objavio biografije i programe rada kandidatkinja i kandidata koji su se prijavili na oglas za predsjednika/cu Vrhovnog suda, što predstavlja pozitivan iskorak u povećanje transparentnosti rada ovog tijela.⁶ HRA je nakon toga pripremila skraćene prikaze njihovih programa rada kako bi upoznala javnost o planovima kandidata za budući rad i razvoj Vrhovnog suda, za slučaj da budu izabrani.⁷

HRA je zajedno sa još 10 nevladinih organizacija javno podržala kandidaturu sutkinje Višeg suda u Podgorici, Ane Vuković, za predsjednicu Vrhovnog suda Crne Gore smatrajući da bi njen izbor omogućio Crnoj Gori da dobije predsjednicu Vrhovnog suda najvišeg renomea i izuzetnih stručnih i moralnih kvaliteta, koja ispunjava sve uslove i ima sve osobine da bude na čelu najvišeg suda u Crnoj Gori i sprovede neophodne reforme.⁸

HRA je sredinom decembra uputila pismo Ustavnom sudu Crne Gore u kojem je apelovala na taj sud da hitno odluči o predlogu Sudskog savjeta za ocjenu saglasnosti člana 17 stav 1 i 2 Zakona o penzijskom i invalidskom osiguranju (ZPIO), koji je podniet prije skoro 15 mjeseci, i inicijativi 11 nekadašnjih sudija i sutkinja za pokretanje postupka za ocjenu ustavnosti istog člana, koja je podnijeta u septembru 2021. godine.⁹

Osposrenim članom ZPIO, koji je stupio na snagu u avgustu prošle godine, snižena je starosna granica za ostvarivanje prava na starosnu penziju za muškarce i žene, čime je omogućen odlazak u penziju i prije 67. godine zaposlenima koji to pozele. Međutim, ovaj član, u sadejstvu s imperativnom ustavnom normom da sudiji prestaje funkcija "kada ispuni uslove za ostvarivanje prava na starosnu penziju" dovodi do toga da sudijama i sutkinjama prestaje funkcija ranije nego drugim javnim funkcionerima/kama i državnim službenicima/ama, pri čemu sutkinjama funkcija prestaje i dvije godine ranije nego sudijama.

Aktivnosti HRA u odnosu na rad Tužilačkog savjeta

HRA je reagovala povodom objavljivanja podataka dobijenih na osnovu mjera tajnog nadzora (MTN) u izviđaju koji traje već četiri godine protiv funkcionera Demokrata, navodeći da je tim postupkom Glavni specijalni tužilac (GST) Milivoje Katnić prekoračio svoja ovlašćenja i na taj način postupio protivno članu 42 Ustava Crne Gore, članu 8 Evropske konvencije o ljudskim pravima i Zakoniku o krivičnom postupku, koji u članu 159, st. 9 izričito propisuje obavezu da se svi podaci pribaljeni na osnovu MTN čuvaju kao tajni podaci i članu 160, st. 7, koji propisuje postupak uništavanja tih podataka da ne bi bilo zloupotrijebljeni. HRA je povodom ovog slučaja uputila pismo tadašnjem v.d.

⁵ Detaljnije u saopštenju "Izbor vrha sudske vlasti: Objaviti biografije i programe rada svih kandidata, intervju otvoriti za javnost", 16.6.2021, dostupno na linku: <https://www.hracion.org/2021/06/16/izbor-vrha-sudske-vlasti-objaviti-biografije-i-programe-rada-svih-kandidata-intervju-otvoriti-za-javnost/>

⁶ Detaljnije u saopštenju "Sudski savjet objavio biografije i programe rada osoba kandidovanih za predsjednika/cu Vrhovnog suda", 17.6.2021, dostupno na linku: <https://www.hracion.org/2021/06/17/sudski-savjet-objavio-biografije-i-programe-rada-osoba-kandidovanih-za-predsjednika-cu-vrhovnog-suda/>

⁷ Detaljnije u saopštenju "Uoči sjutrašnjih razgovora sudija Vrhovnog suda sa kandidatkinjama i kandidatima za mjesto predsjednika/cu Vrhovnog suda", 22.6.2021, dostupno na linku: <https://www.hracion.org/2021/06/22/uoci-sjutrasnjih-razgovora-sudija-vrhovnog-suda-sa-kandidatkinjama-i-kandidatima-za-mjesto-predsjednika-ce-vrhovnog-suda/>

⁸ Detaljnije u saopštenju "Izbor Ane Vuković za predsjednicu Vrhovnog suda bio bi istorijska šansa za nezavisnost sudstva i nadoknadu izgubljenog vremena na putu ka EU", 19.6.2021, dostupno na linku: <https://www.hracion.org/2021/06/19/izbor-ane-vukovic-za-predsjednicu-vrhovnog-suda-bio-bi-istorijska-sansa-za-nezavisnost-sudstva-i-nadoknadu-izgubljenog-vremena-na-putu-u-eu/>

⁹ Detaljnije u saopštenju "Ustavni sud da hitno odluči o predlogu Sudskog savjeta i inicijativi 11 sudija i sutkinja za ocjenu ustavnosti člana 17 Zakona o PIO", 17.12.2021, dostupno na linku: <https://www.hracion.org/2021/12/17/ustavni-sud-da-hitno-odluci-o-predlogu-sudskog-savjeta-i-inicijativi-11-sudija-i-sutkinja-za-ocjenu-ustavnosti-clana-17-zakona-o-pio/>

Vrhovnog državnog tužioca Ivici Stankoviću i ministru pravde, ljudskih i manjinskih prava Vladimiru Leposaviću i apelovala na njih da podnesu predlog Tužilačkom savjetu za utvrđivanje disciplinske odgovornosti GST za teži disciplinski prekršaj zbog toga što je "iznosio informacije koje je saznao postupajući u predmetima ili vršeći tužilačku funkciju" i zbog toga što je na taj način "koristio tužilačku funkciju za ostvarivanje svojih privatnih interesa", što su prekršaji koje propisuje Zakon o državnom tužilaštvu u članu 108, st. 3, tač. 6 i 7.¹⁰

Aktivnosti HRA u odnosu na ugrožavanje nezavisnosti pravosuđa

HRA je u aprilu reagovala zbog pritiska na sud koji je svojim izjavama izvršio potpredsjednik Vlade, Dritan Abazović, kritikujući odluku sudije za istragu Višeg suda u Podgorici, Miroslava Bašovića, da ne odredi pritvor osobama označenim kao pripadnici Kavačkog klana. Grubom kritikom odluke sudije, koga je suštinski optužio da radi za mafiju, Abazović je izvršio neprimjeren pritisak na sud, i time doveo u pitanje i odluku vijeća Višeg suda u Podgorici, kojom je pritvor vrlo brzo ponovo određen, a i sve buduće odluke suda u ovom predmetu.¹¹

Aktivnosti HRA u odnosu na izmjene Zakona o Državnom tužilaštvu, Zakona o Sudskom savjetu i sudijama i Zakona o radu

HRA je 1. marta 2021. godine uputila 17 predloga Vladi Crne Gore u vezi programa rada Vlade za 2021. godinu, odgovarajući tako na javni poziv Generalnog sekretarijata Vlade od 22. februara. Predlozi se tiču suočavanja sa prošlošću, reforme pravosuđa i unapređenja garancija ljudskih prava u Crnoj Gori.¹²

U odnosu na pravosuđe, predložili smo da se konačno uvedu garancije protiv sukoba interesa za sve članove Sudskog i Tužilačkog savjeta, kao i kriterijumi za izbor "uglednih" pravnika koji se biraju u te savjete, a koji bi trebalo da obezbijede njihovu nezavisnost od političkih uticaja, u skladu s preporukom GRECO; da se izmijene odredbe o ocjenjivanju sudija i državnih tužilaca, da se izmijene odredbe o utvrđivanju disciplinske odgovornosti sudija i tužilaca, itd. Predložili smo i izmjene Zakona o besplatnoj pravnoj pomoći tako da se besplatna pravna pomoć obezbijedi i u upravnom postupku (važno za korisnike socijalnih primanja), kao i za žrtve zlostavljanja i mučenja od strane državnih službenika.

Krajem aprila, HRA je uputila pismo potpredsjedniku Vlade, Dritanu Abazoviću, u kojem je apelovala na Vladu da obezbijedi odgovarajuću javnu raspravu o konačnom Nacrtu zakona o izmjenama i dopunama Zakona o državnom tužilaštvu u skladu s propisima, prema kojima ona mora da traje najmanje 20, a najviše 40 dana. HRA smatra da je održavanje javnih rasprava o ključnim zakonima, kakvi su i oni koji uređuju pravosuđe, neophodno da bi se obezbijedio najbolji mogući kvalitet tih propisa i povećalo povjerenje građana, a posebno stručne javnosti, u demokratski proces koji ostvaruje javni interes.¹³

Predstavnica HRA je, nakon nedjelju dana, učestvovala na javnoj debati koju je organizovala Vlada Crne Gore povodom predloženih izmjena Zakona o državnom tužilaštvu, a okviru javnih konsultacija HRA je dostavila 25 predloga amandmana na Zakon o državnom tužilaštvu.

¹⁰ Detaljnije u saopštenju "Objavlivanjem podataka dobijenih mjerama tajnog nadzora GST ponovo prekoracio ovlašćenja", 16.2.2021, dostupno na linku: <https://www.hracion.org/2021/02/16/objavlivanjem-podataka-dobijenih-mjerama-tajnog-nadzora-gst-ponovo-prekoracio-ovlasćenja/>

¹¹ Detaljnije u saopštenju "Protest zbog pritiska potpredsjednika Vlade na sud", 25.4.2021, dostupno na linku: <https://www.hracion.org/2021/04/25/protest-zbog-pritiska-potpredsjednika-vlade-na-sud/>

¹² Detaljnije u saopštenju "Predlozi Akcije za ljudska prava Vladi Crne Gore", 2.3.2021, dostupno na linku: <https://www.hracion.org/2021/03/02/predlozi-akcije-za-ljudska-prava-vladi-crne-gore/>

¹³ Detaljnije u saopštenju "Održati javnu raspravu o nacrtu Zakona o državnom tužilaštvu u skladu s propisima", 19.4.2021, dostupno na linku: <https://www.hracion.org/2021/04/19/odrzati-javnu-raspravu-o-nacrtu-zakona-o-drzavnom-tuzilastvu-u-skladu-s-propisima/>

Pravna savjetnica HRA je izabrana za članicu Radne grupe za izradu Nacrta zakona o izmjenama i dopunama Zakona o Sudskom savjetu i sudijama, kao kandidatkinja 11 nevladinih organizacija.¹⁴

Sredinom juna, HRA je protestovala zbog usvajanja "na mala vrata", bez neophodne javne rasprave, izmjena i dopuna Zakona o radu kojima je smanjena starosna granica za obavezan odlazak u penziju sa 67 na 66 godina. Ovakve izmjene su zahtijevale prethodni ekonomski proračun uticaja na budžet, usklađivanje u Socijalnom savjetu i procjenu saglasnosti s Ustavom Crne Gore, što je sve izostalo. Ako je cilj bio da se, po svaku cijenu, penzioniše Glavni specijalni tužilac Milivoje Katnić, radi se i o neprihvatljivom cilju s aspekta demokratije i vladavine prava, kao što je to već objasnila Venecijanska komisija.¹⁵

HRA je u junu 2020. godine započela sprovođenje projekta "Jačanje garancija nezavisnosti pravosuđa" uz finansijsku podršku Kraljevine Holandije. Projekat će trajati dvije godine i u okviru njega HRA će pratiti i analizirati rad Sudskog i Tužilačkog savjeta s ciljem da podržimo nezavisnost pravosuđa i odgovornost sudija i tužilaca.¹⁶ U okviru ovog projekta HRA je izradila dva izvještaja o radu Sudskog¹⁷ i Tužilačkog¹⁸ savjeta koji su predstavljeni u novembru¹⁹, odnosno decembru 2021. godine²⁰.

Konačno, u 2021. godini predstavnici HRA su dali više od 30 izjava za medije među kojima izdvajamo sledeće: u januaru za *DAN* povodom najznačajnijih događaja u oblasti pravosuđa iz prethodne godine²¹, za *Vijesti* povodom izjave tadašnjeg ministra pravde, ljudskih i manjinskih prava kojom je uzvršio neprimjereni uticaj na pravosuđe²², u februaru za *DAN* o Sudskom savjetu koji se nalazi na ivici kvoruma²³, u martu za *TV Vijesti* povodom mišljenja Venecijanske komisije o predloženim promjenama tužilačkih zakona, konkretno o alternativnim rješenjima za depolitizaciju sastava Tužilačkog savjeta koja je komisija predložila²⁴, za *Al Jazeera Balkans* o mišljenju Venecijanske komisije i mogućnostima za sprovođenje reforme državnog tužilaštva²⁵, za *TV Vijesti* o mišljenju Venecijanske komisije i predlozima za unaprjeđenje zakona²⁶, u aprilu za *TV Vijesti* o izmjenama tužilačkih zakona i predlozima za izmjene zakona koje je HRA dostavila Ministarstvu pravde²⁷, u aprilu za *Pobjedu* povodom odluke parlamentarne većine da, umjesto Vlade Crne Gore, šefovi poslaničkih klubova budu predlagači Predloga zakona o izmjenama i dopunama Zakona o državnom tužilaštvu, čime je izbjegnuta obavezna javna rasprava²⁸, u maju za *Pobjedu* povodom odluke ministra pravde da predloži izmjene Zakona o Sudskom savjetu i sudijama bez javne rasprave koju nalaže Zakon o državnoj upravi²⁹, u junu za *Vijesti* povodom prestanka funkcije v.d. Vrhovnog državnog tužioca zbog ispunjavanja

¹⁴ Detaljnije u saopštenju "Predstavnicu HRA izabrana za članicu radne grupe za izradu Nacrta zakona o izmjenama i dopunama Zakona o Sudskom savjetu i sudijama", 7.10.2021, dostupno na linku: <https://www.hracion.org/2021/10/07/predstavnicu-hra-izabrana-za-clanicu-radne-grupe-za-izradu-nacrta-zakona-o-izmjenama-i-dopunama-zakona-o-sudskom-savjetu-i-sudijama/>

¹⁵ Detaljnije u saopštenju "Protest zbog smanjivanja starosne granice za odlazak u penziju na "mala vrata" i bez javne rasprave", 11.6.2021, dostupno na linku: <https://www.hracion.org/2021/06/11/protest-zbog-smanjivanja-starosne-granice-za-odlazak-u-penziju-na-mala-vrata-i-bez-javne-rasprave/>

¹⁶ Detaljnije na: <http://www.hracion.org/2020/09/13/jacanje-garancija-nezavisnosti-pravosuđa/>

¹⁷ Analiza postupaka izbora, napredovanja i utvrđivanja odgovornosti sudija u Crnoj Gori 2020-2021, decembar 2021, Podgorica, dostupno na linku: <https://www.hracion.org/2022/03/23/analiza-postupaka-izbora-napredovanja-i-utvrđivanja-odgovornosti-sudija-u-crnoj-gori-2020-2021/>

¹⁸ Analiza postupaka izbora, napredovanja i utvrđivanja odgovornosti državnih tužilaca u Crnoj Gori 2020-2021, novembar 2021, Podgorica, dostupno na linku: <https://www.hracion.org/2022/01/25/analiza-postupaka-izbora-napredovanja-i-utvrđivanja-odgovornosti-drzavnih-tuzilaca-u-crnoj-gori-2020-2021/>

¹⁹ Detaljnije u saopštenju "Hitno izabrati novi Tužilački savjet", 24.11.2021, dostupno na linku: <https://www.hracion.org/2021/11/24/23549/>

²⁰ Detaljnije u saopštenju "Od osnivanja Sudskog savjeta nije obezbijedeno da taj organ postane nezavisan", 13.12.2021, dostupno na linku: <https://www.hracion.org/2021/12/13/od-osnivanja-sudskog-savjeta-nije-obezbijedeno-da-taj-organ-postane-nezavisan/>

²¹ "Da se vlast nije promijenila, ne bi poništili izbor 10 sudija", *DAN*, 10.1.2021, dostupno na linku:

<https://old.dan.co.me/?nivo=3&rubrika=Drustvo&clanek=774923&datum=2021-01-10&fbclid=IwAR0Ag1nGQfX5ZQWCiWEXfSt5WPNalHaMFlvxs1W1wRZpUet5nabBnPTWUo>

²² "Slučaj Leposavić: Otpor mirnoj tranziciji vlasti", *Vijesti*, 16.1.2021, dostupno na linku: https://www.vijesti.me/vijesti/politika/503749/slucaj-leposavic-otpor-mirnoj-tranziciji-vlasti?fbclid=IwAR0Npt6XGdZnpPKrQf-qs8SjF1w8rbm4W0o31t9hRY_Wxcllq6dG0sesv6Y

²³ "Sudski savjet izgubio legitimitet, izabrati nove članove", *DAN*, 2.2.2021, dostupno na linku:

https://old.dan.co.me/?nivo=3&rubrika=Drustvo&clanek=777950&datum=2021-02-02&fbclid=IwAR01aEaNCiFbi6gXYHwvF1VAzRSYw_06lx5CUcg4y0U53ZHEzGQ30ZLQEE

²⁴ Snimak priloga za *TV Vijesti* dostupan na linku: https://www.youtube.com/watch?v=pSetZCacAdg&ab_channel=VijestiOnline

²⁵ Snimak priloga za *Al Jazeera Balkans* dostupan na linku: https://www.youtube.com/watch?v=M2KqmSpLL9U&ab_channel=AlJazeeraBalkans

²⁶ Snimak priloga za *TV Vijesti* dostupan na linku: https://www.vijesti.me/vijesti/politika/523943/venecijanska-komisija-pokazala-put-ka-reformama?fbclid=IwAR1owaZfGanXYcQ6TAXSQ39MRFZq3MHYKYLQ9aP_W63S34Z_SYPN3ArQ4s

²⁷ Snimak priloga za *TV Vijesti* dostupan na linku: https://www.youtube.com/watch?v=Olqc2gsykRg&ab_channel=VijestiOnline

²⁸ "Stručna javnost dovedena u zabludu", *Pobjeda*, 28.4.2021, dostupno na linku: <https://www.pobjeda.me/clanak/strucna-javnost-dovedena-u-zabludu>

²⁹ "Sudski zakoni na čekanju na neodređeno vrijeme", *Pobjeda*, 1.5.2021, dostupno na linku: <https://www.pobjeda.me/clanak/sudski-zakoni-na-cekaniu-na-neodredeno-vrijeme-2>

uslova za starosnu penziju³⁰, u junu za *Pobjedu povodom* - odluke Tužilačkog savjeta da raspiše novi oglas za izbor Vrhovnog državnog tužioca kao i za upražnjena tužilačka mjesta³¹, u julu za *Pobjedu povodom* javnog konkursa za izbor članova Tužilačkog savjeta iz reda uglednih pravnika na koji se prijavilo 16 kandidata, od čega je njih 15 advokata³², u avgustu za *Pobjedu povodom* odluke predsjednika Skupštine da proglasi novi sastav Tužilačkog savjeta u nekompletnom sastavu³³, za *Vijesti* o političkim dogovorima oko izbora članova Tužilačkog savjeta iz reda uglednih pravnika³⁴, za *Vijesti* o proglašenju nekompletnog sastava Tužilačkog savjeta³⁵, za *Vijesti* povodom dodjeljivanja jednogodišnjih funkcionerskih naknada sudijama čija je funkcija prestala³⁶, u septembru za *Vijesti* o blokadi rada Tužilačkog savjeta³⁷, za *TV Vijesti* povodom krivičnog postupka koji se vodi protiv sudije a u kojem skoro četiri godine nije donesena prvostepena presuda³⁸ u oktobru za *RTCG* povodom odlaganja izbora članova Tužilačkog savjeta iz reda uglednih pravnika što je dovelo do blokade rada ovog tijela, vd stanja u pravosuđu i predstojećih izmjena Zakona o Sudskom savjetu i sudijama³⁹, za *Vijesti* o Ustavnom sudu koji više od godinu dana ne postupa po predlogu Sudskog savjeta za ocjenu ustavnosti člana 17 Zakona o PIO⁴⁰, za *Vijesti* o novom izvještaju Evropske komisije za Crnu Goru⁴¹, u novembru za *Vijesti* povodom više od tri mjeseca od blokade rada Tužilačkog savjeta zbog nepostojanja parlamentarne većine o novim članovima Tužilačkog savjeta⁴², za *CIN* povodom političkih dogovora o ključnim imenovanjima u pravosuđu⁴³, u decembru za RTV Nikšić o stanju u oblasti ljudskih prava u 2021. godini povodom međunarodnih dana ljudskih prava⁴⁴, za *Monitor* o nedavno objavljenom izvještaju HRA o radu Sudskog savjeta, ključnim imenovanjima u pravosuđu, stepenu povjerenja građana u rad pravosuđa⁴⁵

³⁰ "Stanković iz Katniceve sjenke gurao probleme pod tepih", *Vijesti*, 11.6.2021, dostupno na linku: <https://www.vijesti.me/vijesti/drustvo/546973/stankovic-iz-katniceve-sjenke-gurao-probleme-pod-tepih?fbclid=IwAR0rZTuXhXRC64e1bdGn1WBvKlrvP8kQ04nHhfQ-ufkZ5MN91bYFjZNUfiY>

³¹ "Imali pravo da raspišu oglas za VDT-a", *Pobjeda*, 25.6.2021, dostupno na linku: <https://www.pobjeda.me/clanak/imali-pravo-da-raspisu-oglas-za-vdt-a>

³² "Neprijatelji" iz sudnice sudiće o radu tužilaca", *Pobjeda*, 12.7.2021, dostupno na linku: <https://www.pobjeda.me/clanak/neprijatelji-iz-sudnice-sudice-o-radu-tuzilaca>

³³ "Živković: Bečić je proizveo dvovlašće i pravnu nesigurnost", *Pobjeda*, 7.8.2021, dostupno na linku: <https://www.pobjeda.me/clanak/zivkovic-becic-je-proizveo-dvovlasce-i-pravnu-nesigurnost>

³⁴ "Politika vrti gdje struka neče", *Vijesti*, 4.8.2021, dostupno na linku: https://www.vijesti.me/vijesti/politika/561047/politika-vrti-gdje-struka-nece?fbclid=IwAR2GqdB6EYjot1zq_WyzJOaOu9LYnPEu1qWsEmS6rrqGaZmzxrby7iNMLiU

³⁵ "Bitka za većinu i dalje traje", *Vijesti*, 6.8.2021, dostupno na linku: https://www.vijesti.me/vijesti/politika/561293/bitka-za-vecinu-i-dalje-traje?fbclid=IwAR2xLObMeMoOqvrFhOpKkugivHt-DEFVYpus8smHmY7DtTgVkp66Pe_fu8

³⁶ "Osuđeni sudija primao naknadu, dobio i otpremninu za penziju", 20.8.2021, dostupno na linku: https://www.vijesti.me/vijesti/politika/563099/osudjeni-sudija-primao-naknadu-dobio-i-otpremninu-za-penziju?utm_campaign=vijesti_share_counter&utm_medium=app_android&utm_source=vijesti_android&fbclid=IwAR3o2U11jKIGPoM15GLPS_EK4rJNm31lhr8y uGTU1yHuB0F7CgCdxhnonU

³⁷ "Tužilaštvo moneta u političkim previranjima", 18.9.2021, dostupno na linku: https://www.vijesti.me/vijesti/crna-hronika/566932/tuzilastvo-moneta-u-politickim-previranjima?fbclid=IwAR2GqdB6EYjot1zq_WyzJOaOu9LYnPEu1qWsEmS6rrqGaZmzxrby7iNMLiU

³⁸ Prilog za TV Vijesti dostupan na linku: https://www.youtube.com/watch?v=Wglmz3m6ZEs&ab_channel=VijestiOnline

³⁹ "Odlaganje Tužilačkog savjeta znak neodgovornosti", *RTCG*, 17.10.2021, dostupno na linku: <https://rtcg.me/vijesti/drustvo/338125/odlaganje-tuzilackog-savieta-znak-neodgovornosti.html>

⁴⁰ "Ustavni sud ignoriše Ustav", *Vijesti*, 14.10.2021, dostupno na linku: <https://www.vijesti.me/vijesti/politika/570900/ustavni-sud-ignorise-ustav?fbclid=IwAR2qL1yb81qGRd5lSbl-d1NhK6aU7P7PvEJeJu8QTuYSRaqMBV6kDAQY>

⁴¹ "Godina traćenja vremena i udaljavanja od EU", *Vijesti*, 21.10.2021, dostupno na linku: https://www.vijesti.me/vijesti/politika/571819/bivsa-vlast-usporila-a-nova-zakocila-eu-integracije?fbclid=IwAR2fNB4fYUJdr1d4fr-m4Cb_M5-dDdAwXG3bR4jAPsHxtFFT8zCiU8rW8

⁴² "Čiji je interes da Tužilački savjet drži u blokadi", *Vijesti*, 13.11.2021, dostupno na linku: <https://www.vijesti.me/vijesti/crna-hronika/575435/ciji-je-interes-da-tuzilacki-savjet-drzi-u-blokadi>

⁴³ "EK zahtijeva dijalog o imenovanjima u pravosuđu, političari i dalje samo o foteljama; Tužioci odlikaši, a pravosuđe na aparatima", 5.11.2021, dostupno na linku: <http://www.cin-cg.me/ek-zahitjeva-dijalog-o-imenovanjima-u-pravosudju-politicari-i-dalje-samo-o-foteljama-tuzioci-odlikasi-a-pravosudje-na-aparatima/?fbclid=IwAR2f4RPjzCYHmh1m0QnyTbIhgqcbAMXHCaJftaC9NN0hSmyli9OmpADDLo>

⁴⁴ Prilog za RTV Nikšić dostupan na linku:

https://www.youtube.com/watch?v=5RaLDXm5Irs&ab_channel=TelevizijaNik%C5%A1i%C4%87

⁴⁵ "Tea Gorjanc Prelević, Akcija za ljudska prava: Građani zaslužuju bolju vlast", *Monitor*, 24.12.2021, dostupno na linku: <https://www.monitor.co.me/tea-gorjanc-prelevic-akcija-za-ljudska-prava-gradjani-zasluzuju-bolju-vlast/?fbclid=IwAR0BIZyMJO3TsdXvIjGGZuQIFW9-z7BQXqEJv5pErJJR2xaJ4ouJX14AY-w>

2. PRAVDA ZA ŽRTVE RATNIH ZLOČINA

HRA se od osnivanja zalaže za suočavanje sa istinom o ratnim zločinima izvršenim tokom ratova na teritoriji bivše Jugoslavije i ostvarivanje prava žrtava tih zločina na sveobuhvatne reparacije koje obuhvataju naknadu štete, krivičnu pravdu, memorijale za žrtve, i obrazovanje u cilju sprječavanja ponavljanja ratova i zločina. HRA je članica Koalicije koja se od 2008. godine zalaže za osnivanje RECOM (Regionalne komisije za utvrđivanje činjenica o ratnim zločinima i drugim teškim povredama ljudskih prava počinjenim na teritoriji nekadašnje SFRJ od 1. januara 1991. do 31. decembra 2001. godine).

U predmetu *Krdžalija and Others v. Montenegro* (79065/13), pokrenutom povodom nedjelotvorne istrage ratnog zločina Deportacije izbjeglica⁴⁶, Evropski sud za ljudska prava je 19. januara 2018. komunicirao predstavku Crnoj Gori. Komuniciranje predstave u ovom slučaju predstavlja značajan korak ka utvrđivanju odgovornosti Crne Gore zbog toga što nije djelotvorno istražila i utvrdila odgovornost za ovaj ratni zločin. Sud do kraja 2021. nije donio odluku, a grupu majki, supruga i kćerki stradalih izbjeglica u ovom predmetu volonterski zastupa izvršna direktorica HRA, Tea Gorjanc Prelević.

HRA je uspješno završila projekat pod nazivom "**Ka pravdi za žrtve ratnih zločina**"⁴⁷ koji je podržala Vlada Ujedinjenog Kraljevstva u okviru Regionalnog projekta o ratnim zločinima (RWC) koji implementira Razvojni program Ujedinjenih nacija (UNDP), a koji je sproveden u periodu od 15. februara 2020. do 30. septembra 2021. godine. U 2021. godini:

- sprovedeno je istraživanje o primjeni Strategije za istraživanje ratnih zločina koje je sumirano u izvještaju „Primjena Strategije za istraživanje ratnih zločina Državnog tužilaštva Crne Gore (2015-2021)“.⁴⁸ Izvještaj je objavljen i predstavljen na okruglom stolu „Šest godina primjene Strategije za istraživanje ratnih zločina u Crnoj Gori“⁴⁹ u junu mjesecu;
- na osnovu rezultata istraživanja javnog mnjenja koje je HRA u okviru projekta sproveda u 2020. godini, a koje je pokazalo da građani nemaju dovoljno informacija o istorijskim činjenicama,⁵⁰ angažovali smo profesora istorije, dr Šerba Rastodera i asistenta mr Novaka Adžića, da pripreme tekst o učešću Republike Crne Gore u svim ratovima koji su pratili raspad bivše Jugoslavije.⁵¹ Tekst je objavljen u maju i preveden na engleski jezik;
- u septembru je objavljena publikacija „Protiv zaborava“⁵² sa iskazima svjedoka sa sedam suđenja za ratne zločine koji su do danas procesuirani u Crnoj Gori, i ona sadrži 31 iskaz;
- izrađena su dva video snimka sa iskazima svjedoka ratnih zločina deportacije izbjeglica⁵³ i logora „Morinj“⁵⁴.

U 2021. godini objavljeno je šest saopštenja u cilju memorijalizacije ratnih zločina:

---

⁴⁶ Radi se o zločinu iz maja 1992. godine, kada je crnogorska policija nezakonito uhapsila najmanje 66 Muslimana, civila starosti od 18 do 66 godina, koji su u Crnu Goru izbjegli od rata u Bosni i Hercegovini, a onda ih kao taoce predala njima neprijateljskoj vojsci bosanskih Srba. Većina tih izbjeglica je ubijena ili su stradali u logorima Republike Srpske u BiH, dok je samo mali broj uspio da preživi.

⁴⁷ Više detalja o projektu je dostupno na: <http://www.hracion.org/2020/01/26/ka-pravdi-za-zrtve-ratnih-zlocina/>.

⁴⁸ Izvještaj dostupan na: <https://www.hracion.org/wp-content/uploads/2021/06/Izvjestaj-MNE-final-web2.pdf>.

⁴⁹ Detaljnije u saopštenju „Primjena Strategije za istraživanje ratnih zločina u Crnoj Gori iznevjerila očekivanja“, 30. 06. 2021, dostupno na: <https://www.hracion.org/2021/06/30/primjena-strategije-za-istrazivanje-ratnih-zlocina-u-crnoj-gori-iznevjerila-ocekivanja/>.

⁵⁰ Više detalja o rezultatima istraživanja je dostupno na: <http://www.hracion.org/2020/09/05/stavovi-gradana-crne-gore-o-ratovima-na-prostoru-bivse-jugoslavije-i-procesuiranju-ratnih-zlocina-istrazivanje-javnog-mnjenja/>.

⁵¹ Dostupno na: <https://www.hracion.org/wp-content/uploads/2021/05/Tekst-u-cjelini-6.pdf>.

⁵² Publikacija je dostupna na: https://www.hracion.org/wp-content/uploads/2021/11/Protiv-zaborava_za-web-1.pdf

⁵³ Iskaz Narcise Bosno, dostupan na: <https://www.youtube.com/watch?v=c11NtBAUY>

⁵⁴ Iskaz Zlatka Bagoja, dostupan na: https://www.youtube.com/watch?v=F-iaggYH_1o

- u februaru, povodom 28 godina od zločina u Štrpcima⁵⁵, HRA je apelovala na Ministarstvo finansija i socijalnog staranja da inicira izmjene Zakona o boračkoj i invalidskoj zaštiti i uvede civilne žrtve rata i članove porodica civilnih žrtava rata kao posebne kategorije koje će uživati zaštitu u skladu sa ovim zakonom⁵⁶;
- u maju, povodom 29 godina od zločina Deportacije bosansko-hercegovačkih izbjeglica⁵⁷;
- u julu povodom 29 godina od ubistva tri člana porodice Klapuh iz Foče, koje su u Plužinama 6. jula 1992. godine ubili pripadnici Vojske Republike Srpske (VRS) iz Bosne i Hercegovine.⁵⁸ Tražili smo od rukovodioca ministarstva pravde i ljudskih prava Sergeja Sekulovića da insistira na tome da Srbija pruži odgovor zašto već šest godina onemogućava izručenje Zorana Vukovića, koji je za zločin nad porodicom Klapuh pravosnažno osuđen u Crnoj Gori;
- u julu, povodom 26 godina od genocida u Srebrenici⁵⁹ Apelovali smo na Skupštinu i Vladu Crne Gore da donesu odluku kojom će zvanično proglasiti 11. jul danom sjećanja na žrtve genocida u Srebrenici;
- u septembru, povodom 30. godišnjice od samoubistva admirala Jugoslovenske narodne armije (JNA), Vladimira Barovića⁶⁰;
- u decembru, u saradnji sa CGO-om i Centrom za suočavanje s prošlošću - Documenta, povodom 30 godina od granatiranja starog grada Dubrovnika i nekažnjavanja zločina.⁶¹

U februaru smo zajedno sa Centrom za građansko obrazovanje (CGO) osudili prijedlog članova Savjeta opštine Berane da se jedna ulica u tom gradu nazove imenom Ratka Mladića, apelujući da Skupština opštine Berane ne prihvati ovu inicijativu, kako bi spriječila negiranje presuda međunarodnih sudova za ratne zločine, ali i izazivanje nacionalne i vjerske mržnje.⁶²

Premijer Zdravko Krivokapić je u aprilu donio odluku da podnese predlog Skupštini Crne Gore za razrješenje ministra pravde, ljudskih i manjinskih prava, Vladimira Leposavića, zbog relativizacije genocida u Srebrenici. HRA je zajedno sa šest nevladinih organizacija podržala ovakvu odluku,⁶³ a ministar Leposavić je u junu razriješen funkcije.⁶⁴ Istog dana je od strane Skupštine Crne Gore usvojena Rezolucija o genocidu u Srebrenici, iako njen predlog nije podržan

⁵⁵ Tada su pripadnici Vojske Republike Srpske, na željezničkoj stanici u Štrpcima (BiH), iz voza koji je saobraćao na relaciji Beograd–Bar izveli i ubili 20 putnika, civila nesrpske nacionalnosti.

⁵⁶ Detaljnije u saopštenju „Zločin u Štrpcima – 28 godina kasnije“, 27. 02. 2021, dostupno na: <https://www.hracion.org/2021/02/27/zlocin-u-strpcima-28-godina-kasnije/>

⁵⁷ Detaljnije u saopštenju „29 godina nekažnjenog ratnog zločina deportacije bosansko-hercegovačkih izbjeglica“, 25. 05. 2021, dostupno na: <https://www.hracion.org/2021/05/25/nvo-obiljezile-29-godina-nekazenjenog-ratnog-zlocina-deportacije-bosansko-hercegovačkih-izbjeglica/>

⁵⁸ Detaljnije u saopštenju "29 godina bez pravde za porodicu Klapuh", 6. 7. 2021, dostupno na:

<https://www.hracion.org/2021/07/06/29-godina-bez-pravde-za-porodicu-klapuh/>

⁵⁹ Detaljnije u saopštenju "Povodom 26 godina od genocida u Srebrenici – HRA apeluje da se 11. Jul proglasi danom sjećanja na žrtve genocida u Srebrenici", 10. 7. 2021, dostupno na:

<https://www.hracion.org/2021/07/10/povodom-26-godina-od-genocida-u-srebrenici-hra-apeluje-da-se-11-jul-proglasi-danom-sjecanja-na-zrtve-genocida-u-srebrenici/>

⁶⁰ Admiral Barović je sebi oduzeo život i time se suprotstavio naređenju vrhovne komande da sa ostrva Vis granatira primorska naselja u Hrvatskoj 1991. godine. Do danas nijesu prihvaćene inicijative da se sjećanje na admirala Barovića u Crnoj Gori trajno sačuva nekim memorijalom. Imajući u vidu poštovanje koje on uživa u Hrvatskoj, smatramo da bi bilo dobro da memorijal bude i nešto što bi trajno povezivalo ljude ove dvije države.

⁶¹ Detaljnije u saopštenju "Poslije tri decenije od granatiranja Dubrovnika krajnje je vrijeme za odgovorno suočavanje sa prošlošću", 6. 12. 2021, dostupno na: <https://www.hracion.org/2021/12/06/poslije-tri-decenije-od-granatiranja-dubrovnika-krajnje-je-vrijeme-za-odgovorno-suocavanje-sa-prosloscu/>

⁶² Detaljnije u saopštenju „Nedopustiv pokušaj afirmacije genocida i ratnih zločina“, 05. 02. 2021, dostupno na: <https://www.hracion.org/2021/02/05/nedopustiv-pokusaj-afirmacije-genocida-i-ratnih-zlocina/>

⁶³ Detaljnije u saopštenju „NVO podržavaju odluku premijera Krivokapića da predloži razrješenje ministra Leposavića: U Srebrenici je, nažalost, izvršen genocid, prihvatimo to i dajmo šansu miru na Balkanu“, 07. 04. 2021, dostupno na: <https://www.hracion.org/2021/04/07/nvo-podrzavaju-odluku-premijera-krivokapica-da-predlozi-razrjesenje-ministra-leposavica-u-srebrenici-je-nazalost-izvrsen-genocid-prihvatimo-to-i-dajmo-sansu-miru-na-balkanu/>

⁶⁴ Detaljnije u saopštenju „11 NVO: Usvajanje Rezolucije o Srebrenici i smjena ministra Leposavića veliki iskorak za Crnu Goru i region“, 18. 06. 2021, dostupno na: <https://www.hracion.org/2021/06/18/11-nvo-uvajanje-rezolucije-o-srebrenici-i-smjena-ministra-leposavica-veliki-iskorak-za-crnu-goru-i-region/>

od strane Odbora za ljudska prava i slobode Skupštine Crne Gore.⁶⁵ HRA je zajedno sa 10 drugih NVO pozdravila obje odluke Skupštine Crne Gore.⁶⁶

U maju je na inicijativu HRA i pet drugih nevladinih organizacija održan sastanak sa predstavnicima Vrhovnog državnog tužilaštva (VDT) i Specijalnog državnog tužilaštva (SDT), na kojem se razgovaralo o rezultatima koje je SDT postiglo za šest godina od usvajanja Strategije za istraživanje ratnih zločina. Sastanku su prisustvovali v.d. Vrhovnog državnog tužioca, Ivica Stanković, koji je 2015. godine donio Strategiju i bio jedini nadležan za nadzor nad njenom primjenom, Glavni specijalni tužilac Milivoje Katnić i državna tužiteljka Lidija Vukčević, kao i predstavnici nevladinih organizacija: HRA, Građanske alijanse (GA), ANIMA – Centra za žensko i mirovno obrazovanje, Crnogorskog komiteta pravika za ljudska prava, Udruženja pravika Crne Gore i Komiteta mladih pravika Crne Gore, kao i građanski aktivista Aleksandar Zeković i profesor prava i bivši sudija Evropskog suda za ljudska prava Nebojša Vučinić.⁶⁷

HRA je u saradnji sa Centrom za građansko obrazovanje (CGO), ANIMA i Savjetom za građansku kontrolu rada policije, u maju 2021. godine, organizovala obilježavanje 29. godišnjice od kako je u Crnoj Gori izvršen zločin protiv izbjeglica iz Bosne i Hercegovine, poznat kao "Deportacija izbjeglica". Bilo je to 17. po redu memorijalno okupljanje kojim su tri organizacije građanskog društva organizovale odavanje počasti žrtvama ovog ratnog zločina, a 12. koje se održava ispred centra policije u Herceg Novom, gdje se zahtijeva postavljanje memorijalnog obilježja za žrtve. Prvi put ove godine skupu su prisustvovali i predstavnice ministra unutrašnjih poslova Sergeja Sekulovića, Jelena Čorluka i Dijana Popović, njegove savjetnice. I ove godine, kao i prošle, skupu su zvanično prisustvovali predstavnici Uprave policije, i to, pomoćnik direktora Uprave policije Zorana Brđanina, Dragan Klikovac, i novoizabrani načelnik Centra bezbjednosti Herceg Novi, Predrag Žižić.⁶⁸ HRA, CGO i ANIMA su u maju [predsjedniku Skupštine Crne Gore, Aleksi Bečiću, predale inicijativu da se 27. maj proglasi Danom sjećanja na žrtve deportacije izbjeglica 1992. godine iz Crne Gore](#). Novom predsjedniku Skupštine Opštine Herceg Novi, Ivanu Otoviću, smo u septembru dostavili [inicijativu za podizanje spomen obilježja žrtvama deportacije izbjeglica 1992. godine u Herceg Novom](#), ali odgovor do kraja 2021. nijesmo dobili.⁶⁹

U junu je izvršna direktorica HRA, Tea Gorjanc Prelević, učestvovala na konferenciji CGO pod nazivom "Tranziciona pravda kao mehanizam napretka, pomirenja i uslov pristupanja EU". Govorila je o ostvarivanju pravde za žrtve ratnih zločina, o Predlogu rezolucije o genocidu, o usvajanju Strategije tranzicione pravde i o razrješenju ministra pravde, ljudskih i manjinskih prava.⁷⁰

HRA je u julu započela sa sprovođenjem projekta "**Unapređenje tranzicione pravde u Crnoj Gori – 30 godina posle rata 90-ih**"⁷¹ koji je podržala Nacionalna zadužbina za demokratiju (NED), a koji će trajati do 31. decembra 2022. godine. U okviru ovog projekta HRA je nastavila da prati implementaciju Strategije za istraživanje ratnih zločina, dok je u decembru organizovala seminar „Unapređenje prakse ostvarivanja imovinskopravnih zahtjeva oštećenih u predmetima ratnih zločina“, koji je HRA organizovala u saradnji sa Centrom za obuku u sudstvu i državnom tužilaštvu Crne Gore i nevladinom organizacijom TRIAL International, koja već duži niz godina djeluje u Bosni i Hercegovini (BiH). Predavači na seminaru su bili gospodin Milanko Kajganić – v.d. glavnog tužioca Tužilaštva BiH, gospodin Ahmed Mešić

⁶⁵ Detaljnije u saopštenju „9 NVO: Skupština Crne Gore treba da usvoji Rezoluciju o genocidu u Srebrenici“, 03. 06. 2021, dostupno na: <https://www.hracion.org/2021/06/03/9-nvo-skupstina-crne-gore-treba-da-usvoji-rezoluciju-o-genocidu-u-srebrenici/>

⁶⁶ Detaljnije u saopštenju „11 NVO: Usvajanje Rezolucije o Srebrenici i smjena ministra Leposavića veliki iskorak za Crnu Goru i region“, 18. 06. 2021, dostupno na: <https://www.hracion.org/2021/06/18/11-nvo-uvajanje-rezolucije-o-srebrenici-i-smjena-ministra-leposavica-veliki-iskorak-za-crnu-goru-i-region/>

⁶⁷ Detaljnije u saopštenju „Istraživanje ratnih zločina u Crnoj Gori: Sastanak nevladinih organizacija sa državnim tužilaštvom“, 24. 5. 2021, dostupno na: <https://www.hracion.org/2021/05/24/istrazivanje-ratnih-zlocina-u-crnoj-gori-sastanak-nevladinih-organizacija-sa-drzavnim-tuzilastvom/>

⁶⁸ Detaljnije na: <https://www.hracion.org/2021/05/25/nvo-obiljezile-29-godina-nekazenjenog-ratnog-zlocina-deportacije-bosansko-hercegovackih-izbjeglica/>

⁶⁹ Detaljnije u saopštenju „HRA, CGO i ANIMA: 30. godišnjicu zločina Deportacije izbjeglica obilježiti spomenikom žrtava i Danom sjećanja“, dostupno na: <https://www.hracion.org/2021/09/19/hra-cgo-i-anima-30-godisnjicu-zlocina-deportacije-izbjeglica-obiljeziti-spomenikom-zrtvama-i-danom-sjecanja/>.

⁷⁰ "Gorjanc Pelević: Nije bilo logično očekivati da će se Katnić pozabaviti dubrovačkim ratištem", Vijesti, 4. 6. 2021, dostupno na: <https://www.vijesti.me/vijesti/politika/545079/gorjanc-prelevic-nije-bilo-logicno-ocekivati-da-ce-se-katnic-pozabaviti-dubrovačkim-ratištem>

⁷¹ Više detalja o projektu je dostupno na: <https://www.hracion.org/unapredjenje-tranzicione-pravde-u-crnoj-gori-30-godina-posle-rata-90-ih/>,

– tužilac Tužilaštva BiH, gospođa Mira Smajlović – sutkinja Suda BiH, gospođa Lidija Vukčević, državna tužiteljka u Vrhovnom državnom tužilaštvu Crne Gore i gospođa Milenka Seka Žižić – sutkinja Apelacionog suda Crne Gore.⁷²

Učestvovali smo na memorijalnom okupljanju pod nazivom [“Dušom za Srebrenicu”](#), koje je u julu organizovalo Bošnjačko Vijeće u Crnoj Gori povodom obilježavanja Evropskog Dana sjećanja na žrtve genocida u Srebrenici i Dana sjećanja na civilne žrtve ratova vođenih na prostorima bivše Jugoslavije u periodu od 1991-2001 godine.

Povodom Dana državnosti Crne Gore, aktivistkinje HRA i ANIMA su obišle mjesta zločina počinjenih na teritoriji Crne Gore tokom ratova devedesetih.

U novembru su predstavnice HRA učestvovala na regionalnom sastanku koji je okupio osam nevladinih organizacija iz Bosne i Hercegovine, Hrvatske, Srbije i Crne Gore, sa ciljem razmjene iskustva o pružanju podrške žrtvama i svjedocima ratnih zločina, u organizaciji UNDP-a u okviru Regionalnog projekta o ratnim zločinima (RWC) i uz podršku [British Embassy Belgrade](#).

HRA je bila dio internetskih kampanja koje je sprovodio SENSE Centar za tranzicijsku pravdu iz Pule *Dubrovnik 1991 – Spomenici na nišanu i Operacija „Oluja“*.

Konačno, u 2021. godini, HRA je postavila 71 objavu na društvenim mrežama *Facebook* i *Instagram* na temu ratnih zločina, a predstavnici HRA su dali nekoliko izjava za medije među kojima izdvajamo: u martu za *Vijesti* o relativizaciji genocida u Srebrenici od strane ministra pravde, ljudskih i manjinskih prava, Vladimira Leposavića⁷³; u oktobru za *Vijesti* povodom izvještaja Evropske komisije o Crnoj Gori za 2021. godinu⁷⁴, kao i o tri decenije od napada na Dubrovnik⁷⁵; u novembru za *Radio i Televiziju Crne Gore* o procesu pomirenja i suočavanja sa prošlošću⁷⁶; u decembru za *Pobjedu* o veličanju Ratka Mladića u Crnoj Gori,⁷⁷ a za *BIRN* o odnosu nove vlasti prema istragama ratnih zločina u Crnoj Gori.⁷⁸

3. SLOBODA IZRAŽAVANJA I GOVOR MRŽNJE

HRA se od 2007. godine zalaže za poštovanje slobode izražavanja u Crnoj Gori bar na nivou minimalnih evropskih standarda. HRA je u kontinuitetu pratila procesuiranje napada na novinare i aktiviste za ljudska prava, ukazivala na uočene propuste i davala preporuke za njihovo prevazilaženje. Doprinijela je uspostavljanju sudske prakse u vidu prve presude za obeštećenje novinara koji je pretrpio napad koji državni organi nijesu djelotvorno istražili. HRA je izradila i zagovara konkretne izmjene i dopune Zakona o medijima i Krivičnog zakonika u cilju potpunije primjene međunarodnih standarda ljudskih prava.

a. Napadi na novinare

Tokom 2021. godine reagovali smo povodom napada na novinare u CG i to povodom:

⁷² Detaljnije u saopštenju „Održan seminar Unapređenje prakse ostvarivanja imovinskopravnih zahtjeva oštećenih u predmetima ratnih zločina“, 18. 12. 2021, dostupno na: [https://www.hraction.org/2021/12/18/odrzan-seminar-unapredenje-prakse-ostvarivanja-imovinskopravnih-zahtjeva-ostecenih-u-predmetima-ratnih-zlocina/](https://www.hrraction.org/2021/12/18/odrzan-seminar-unapredenje-prakse-ostvarivanja-imovinskopravnih-zahtjeva-ostecenih-u-predmetima-ratnih-zlocina/)

⁷³ „Gorjanc Prelević: Leposavić ne može da vodi ka EU“, *Vijesti*, 28. 03. 2021, dostupno na: https://www.vijesti.me/vijesti/politika/524809/gorjanc-prelevic-leposavic-ne-moze-da-vodi-ka-eu?fbclid=IwAR37GdZ2M1XEJlKcjh_K102bE63hYa_hRbXoa8ik2h4z4ff11rNL5H_khg

⁷⁴ „Zločinci na slobodi voljom politika“, *Vijesti*, 25. 10. 2021, dostupno na: <https://www.vijesti.me/vijesti/politika/572453/zlocinci-na-slobodi-voljom-politike>

⁷⁵ „Nisu samo u Beogradu sanjali „Nikšić na moru“, *Vijesti*, 1. 10. 2021, dostupno na: <https://www.vijesti.me/vijesti/politika/568781/nisu-samo-u-beogradu-sanjali-niksic-na-moru>; „Suočite se s prošlošću“, *Nova M*, 1. 10. 2021, dostupno na: <https://www.youtube.com/watch?v=6UeqCvAalYo>

⁷⁶ „Nema pomirenja bez istinskog suočavanja sa prošlošću“, *RTCG*, 21. 11. 2021, dostupno na: <https://rtcg.me/vijesti/drustvo/342238/nema-pomirenja-bez-istinskog-suocavanja-sa-prosloscu.html>

⁷⁷ „Veličanje Ratka Mladića uvezeno iz Srbije“, *Pobjeda*, 20. 12. 2021, dostupno na: <https://www.pobjeda.me/clanak/velicanje-ratka-mladica-uvezeno-iz-srbije?fbclid=IwAR04dXCytp0XAfvtK2doBrd94-Doip3s-V5zM42jT4noVfNxrJ5q00VKs0>

⁷⁸ „Crna Gora: Nova vlada, ali bez napretka u istragama ratnih zločina“, *BIRN*, 29. 12. 2021, dostupno na: <https://balkaninsight.com/sr/2021/12/29/crna-gora-nova-vlada-ali-bez-napretka-u-istragama-ratnih-zlocina/>

- verbalnog i fizičkog napada na novinara *Vijesti*, Seada Sadikovića;
- povrijeđivanja novinarku *Vijesti*, Jelene Jovanović, prilikom izvještavanja sa političkog okupljanja u Nikšiću⁷⁹;
- napada na glavnog i odgovornog urednika nedjeljnika *Monitor* Esada Kočana⁸⁰;
- prijetnji novinarima Draganu Bursać i Darku Šukoviću, kao i radiju *Antena M*;
- verbalnog napada na novinarku Milku Tadić Mijović⁸¹;
- grubog ometanja rada novinarku Ljubice Milićević i kamermana Draga Matovića televizije *Vijesti* na Cetinju;
- vrijeđanja i prijetnji upućene novinarki Tamari Nikčević.⁸²

Apelovali smo na državno tužilaštvo da efikasno procesuiru sve odgovorne za ovakve napade, kao i one koji prijete novinarima i ugrožavaju njihovu bezbjednost.

Povodom 17 godina od nerasvjetljenog ubistva osnivača i glavnog urednika dnevnog lista "Dan" Duška Jovanovića, HRA je 27. maja ponovo zatražila od Vlade da angažuje stranog eksperta da pomogne u preispitivanju istrage tog ubistva, kako je zahtijevala i Komisija za praćenje istraga napada na novinare.⁸³

Povodom [Međunarodnog dana za okončanje nekažnjivosti zločina protiv novinara](#) apelovali smo na novu vlast da hitno doprinese otkrivanju izvršilaca i nalogodavaca neriješenih ključnih napada na novinare iz prošlosti, kao i novijih napada.

b. Krivični zakonik Crne Gore (KZCG)

Predlog izmjena KZCG HRA je izradila još 2010. godine i za njihove usvajanje se zalagala godinama, od 2014. godine zajedno sa Sindikatom medija Crne Gore. U junu 2021. godine, našu inicijativu je podržalo još osam organizacija. Tako smo početkom juna, sa organizacijama civilnog društva, koje se bave radom medija, uputili Vladi, Ministarstvu pravde, ljudskih i manjinskih prava, Skupštini i poslaničkim klubovima zajedničku [Inicijativu za hitne izmjene Krivičnog zakonika u cilju bolje zaštite novinara](#). U pomoć poslanika Marka Milačića, koji je podnio predlog Skupštini, krajem decembra [Skupština CG je jednoglasno usvojila](#) naše predloge za dopunu Krivičnog zakonika, kojim je sada propisana jača krivičnopravna zaštita novinara.

c. Govor mržnje

HRA je u aprilu, u saradnji sa Centrom za ženska prava, reagovala protiv govora mržnje prema ženama, posebno prema ministarkama i političarkama u Crnoj Gori, u vidu seksističkih crteža, fotomontaža i tekstova koji prevazilaze mjeru kritike koju dozvoljava sloboda izražavanja, jer im je isključiv cilj da ponize lični integritet i povrijede dostojanstvo žena. Vrhunac ovakvih ponašanja su i prijetnje smrću upućene ministarki zdravlja i članovima njene porodice, kao i mizogini tekst bivšeg poslanika u Skupštini Crne Gore, novinara Emila Labudovića, koji je objavljen na portalu *IN4S*, 21. aprila 2021. godine, pod nazivom ["Pisma sa sela kojeg više nema"](#). Zahtijevali smo djelotvorne reakcije svih nadležnih institucija i tijela, kako bi se utvrdila odgovornost i osudila ovakva djela, a oštećenima obezbijedila zaštita i pristup pravdi.⁸⁴ Do kraja 2021. godine nisu završeni postupci u ovim predmetima.

⁷⁹ Detaljnije u saopštenju "Reagovanje HRA povodom napada na novinara Seada Sadikovića", 21.3.2022, dostupno na: <https://www.hracion.org/2021/03/21/reagovanje-hra-povodom-napada-na-novinaru-seada-sadikovica/>

⁸⁰ Detaljnije u saopštenju "SMCG i HRA: Istražiti napad na Esada Kočana", 29.3.2021, dostupno na: <https://www.hracion.org/2021/03/29/smcg-i-hra-istraziti-napad-na-esada-kocana/>

⁸¹ Detaljnije u saopštenju "HRA osuđuje napad na novinarku Milku Tadić Mijović", 17.8.2021, dostupno na: <https://www.hracion.org/2021/08/17/hra-osudjuje-napad-na-novinaru-milku-tadic-mijovic/>

⁸² Detaljnije u saopštenju "HRA osuđuje ometanje rada ekipe TV Vijesti i prijetnje novinarki T.N.", 24.8.2021, dostupno na: <https://www.hracion.org/2021/08/24/hra-osudjuje-ometanje-rada-ekipe-tv-vijesti-i-prijetnje-novinarke-t-n/>

⁸³ Detaljnije u saopštenju "17 godina nerasvjetljenog ubistva Duška Jovanovića", 26.5.2021, dostupno na: <https://www.hracion.org/2021/05/26/17-godina-nerasvjetljenog-ubistva-duska-jovanovica/>

⁸⁴ Detaljnije u saopštenju "CŽP i HRA osuđuju nove izlive mržnje prema ženama u politici i predlažu uvođenje krivičnog djela seksualno uznemiravanje", 26.4.2021, dostupno na: <https://www.hracion.org/2021/04/26/centar-za-zenska-prava-i-akcija-za-ljudska-prava-osuduju-nove-izlive-mrznje-prema-zenama-u-politici-i-predlazu-uvodenje-krivicnog-djela-seksualno-uznemiravanje/>

U julu, HRA je osudila uvredljive i prijetee komentare na portalu *IN4S* upućene Aleksandru Saši Zekoviću, dugogodišnjem aktivisti za ljudska prava, bivšem predsjedniku Savjeta za građansku kontrolu rada policije i koordinatoru i članu Savjeta Građanske inicijative "21. maj". Pozdravili smo brzu reakciju portala i procesuiranje jedne osobe i pozvali medijske portale da pomognu suzbijanje narastajuće mržnje i netrpeljivosti tako što će dosljedno obezbjeđivati da komentari trećih lica budu u skladu sa zakonom.⁸⁵

U septembru, HRA je osudila govor mržnje od strane predstavnika vlasti i opozicije i ponovo apelovali na javne funkcionere da se uzdrže od govora koji izaziva mržnju.⁸⁶ Zatim je, kao članica Koalicije Zajedno za LGBTI prava, u decembru osudila govor mržnje predsjednika Odbora za ljudska prava, Jovana Vučurovića i poslanice Demokratskog fronta Jelene Božović tokom rasprave o predlogu zakona o izmjeni Zakona o socijalnoj i dječjoj zaštiti, a povodom izjava kojima se doprinosilo snaženju predrasuda prema LGBTI osobama u Crnoj Gori.⁸⁷

d. Ostale aktivnosti

U Crnoj Gori su krajem 2017. i u 2018. godini nezakonito smijenjeni predstavnici civilnog sektora u državnim tijelima, bez djelotvornog pravnog lijeka.⁸⁸ Jedan od predstavnika je Goran Đurović, nekadašnji član Savjeta Radio i Televizije CG (RTCG), kome je HRA je obezbijedila pravnu zaštitu u sudskim postupcima u saradnji sa *Media Defence* iz Londona.⁸⁹ Maratonska suđenja u ovim predmetima su konačno okončana u 2021. godini.

Tako je u februaru 2021. godine Osnovni sud u Podgorici po drugi put poništio odluku Skupštine Crne Gore iz decembra 2017. godine kojom je Đurović razriješen iz Savjeta RTCG. Ovu presudu Osnovnog suda je [potvrdio i Viši sud u Podgorici](#), pa je tako utvrđeno ono što je HRA tvrdila od početka ovog maratonskog postupka, a to je da je Đurovića Skupština razriješila nezakonito, iz razloga koji nije bio propisan kao razlog za razrješenje članova Savjeta RTCG Zakonom o javnom emiteru RTCG, koji je za to bio jedini relevantan zakon (*lex specialis*).⁹⁰ Ovo je važna [presuda](#) u slučaju, koji se tiče, ne samo zaštite prava jednog čovjeka, već i vladavine prava i zaštite opšteg interesa društva da ima nezavisne institucije.

U aprilu, *PCNEN* je objavio tekst izvršne direktorice HRA povodom odluke Upravnog suda CG koji je utvrdio da reditelj Nikola Vukčević nije bio u sukobu interesa kao član Savjeta RTCG, iako ga je zbog toga Skupština Crne Gore razriješila članstva u tom savjetu 2017. godine.⁹¹ U tekstu je akcentovano da je presuda u njegovom, i u slučaju Gorana Đurovića, morala biti donijeta po hitnom postupku, što bi dalje spriječilo kršenje njihovih prava.

HRA je reagovala povodom zabrane ulaska muzičara Vlada Georgieva u Crnu Goru - u decembru 2021. godine smo ministru unutrašnjih poslova uputili pismo u kojem smo naglasili da očekujemo da MUP hitno i meritorno odluči o žalbi Georgieva, posebno imajući u vidu međunarodne standarde slobode izražavanja, pristupa informacijama i tajnosti podataka.⁹² Ubrzo nakon našeg apela, premijer Crne Gore je saopštio da nova Vlada planira da razmotri predmet zabrane ulaska Georgieva, a konačno je u februaru 2021. godine stavljena van snage zabrana njegovog ulaska.

⁸⁵ Detaljnije u saopštenju "Osuda nezakonitih komentara na portalima", 2.7.2021, dostupno na: <https://www.hracion.org/2021/07/02/osuda-nezakonitih-komentara-na-portalima/>

⁸⁶ Detaljnije u saopštenju "HRA: Ne dopustimo da prevlada mržnja", 15.9.2021, dostupno na: <https://www.hracion.org/2021/09/15/hra-ne-dopustimo-da-prevlada-mrznja/>

⁸⁷ Detaljnije u saopštenju "Oštro osuđujemo govor mržnje poslanika/ce Vučurović, Božović i Bajčetić", 24.12.2021, dostupno na: <https://www.hracion.org/2021/12/24/ostro-osudujemo-govor-mrznje-poslanika-ce-vucurovic-bozovic-i-bajcetic/>

⁸⁸ Detaljnije na: <https://www.hracion.org/2021/05/05/goran-durovic-nezakonito-razrijesen-iz-savjeta-radio-i-televizije-crne-gore-kraj-maratonskog-sudjenja/>

⁸⁹ Detaljnije u saopštenju "Slučaj Gorana Đurovića, člana Savjeta RTCG: Poslije tri godine, još dvije godine da čeka na sudsku zaštitu od nezakonitog skupštinskog razrješenja", 19.12.2020, dostupno na: <http://www.hracion.org/2020/12/19/slucaj-gorana-durovica-clana-savjeta-rtcg-poslije-tri-godine-jos-dvije-godine-da-ceka-na-sudsku-zastitu-od-nezakonitog-skupstinskog-razrijesenja/>

⁹⁰ Detaljnije u saopštenju "Slučaj Đurović: Druga presuda Osnovnog suda u Podgorici u korist Đurovića", 13.2.2021, dostupno na: <https://www.hracion.org/2021/02/13/slucaj-durovic-druga-presuda-osnovnog-suda-u-podgorici-u-korist-durovica/>

⁹¹ Tekst je dostupan na: https://www.pcnen.com/portal/2021/04/21/slucaj-nikole-vukcevica-jos-jedna-zakasnjela-pravda-gotova-nepravda/?fbclid=IwAR0RYxULyIsv-ZODrQlZFE2mCNOFFrHWqtaVav2_HpHTaTrjpmuDg5nCTY

⁹² Detaljnije u saopštenju "Zabrana ulaska Georgieva u Crnu Goru zahtijeva provjeru primjene ovlašćenja u Upravi policije", 22.12.2020, dostupno na: <http://www.hracion.org/2020/12/22/zabrana-ulaska-georgieva-u-crnu-goru-zahtijeva-provjera-primjene-ovlasćenja-u-upravi-policije/>

Reagovali smo povodom objavljivanja tajnog snimka privatnog razgovora novinark RTCG Tamare Nikčević i krivične prijave koju su Demokrate podnijele protiv nje i naglasili da ovo predstavlja neprimjereni pritisak partije na vlasti na novinarku, koji ugrožava njenu privatnost i slobodu izražavanja.⁹³

U novembru smo oštro osudili šovinistički [napad na građansku aktivistkinju Sabinu Talović](#) na koju je, prema njenom svjedočenju i svjedočenju ljudi iz okruženja, fizički nasrnuo Z. L., kada je pokušala da ga snimi telefonom na javnom mjestu, pošto joj je psovao “tursku majku” i vrijeđao je kao “ustašu”. HRA je ovim povodom uputila pismo nadležnim tužilaštvima i apelovala da se ovaj događaj istraži i kao krivično djelo Izazivanje nacionalne i vjerske mržnje, kvalifikovano zlostavljanjem i ugrožavanjem sigurnosti Sabine Talović, pored napada na službeno lice u vršenju službene dužnosti, kako je u medijima objavljeno da je nadležna državna tužiteljka već kvalifikovala krivično djelo. Konačno, Više državno tužilaštvo u Bijelom Polju je razmotrilo naš apel i donijelo odluku da se ovaj napad kvalifikuje kao krivično djelo Izazivanje nacionalne i vjerske mržnje iz čl. 370, st. 1 i 3 KZCG i naredi sprovođenje istrage.

4. SUZBIJANJE ZLOSTAVLJANJA

Crna Gora godinama ne postiže napredak u borbi protiv torture i nekažnjivosti službenih lica kao počinitelja zlostavljanja. O tome neprekidno izvještavaju i nadzorna tijela – od Evropske komisije do Evropskog i UN komiteta za sprječavanje torture.

HRA nastoji da svojim radom dovede do trajnog iskorjenjivanja torture i prakse dobijanja priznanja putem policijskog zlostavljanja, obezbjeđivanja efektivne i djelotvorne istrage u slučajevima zlostavljanja i adekvatnog sankcionisanja počinioca, te slanje odgovorne i nedvosmislene poruke da je zlostavljanje nedopustivo. Bez poštovanja apsolutne zabrane zlostavljanja – civilizacijske tekovine od koje nije dozvoljeno odstupanje ni u kakvim okolnostima – Crna Gora neće moći da napreduje u evropskim integracijama i usvajanju kriterijuma predviđenih Poglavljima 23 i 24.

Kroz aktivno učešće u istrazi konkretnih slučajeva torture želimo da podstaknemo nadležne državne institucije i pojedince da trajno riješe pitanje torture i da kroz odgovorno, profesionalno i posvećeno djelovanje obezbijede sigurnost svim građanima na teritoriji Crne Gore.

Tokom godine HRA je objavila 10 saopštenja i postavila 20 objava na društvenim mrežama Facebook i Instagram na temu torture i njenog suzbijanja.

HRA je u martu, uputila Vladi Crne Gore predloge u vezi programa rada Vlade za 2021. godinu. Predložili smo povećanje kazni za krivična djela zlostavljanje i mučenje srazmjerno ozbiljnosti ovih djela i zabranu njihovog zastarijevanja u skladu sa davnom preporukom Komiteta protiv torture UN Crnoj Gori. U vezi s tim, HRA je preporučila da se u okviru državnog tužilaštva formira posebna formacijska jedinica za istrage slučajeva kada su za krivično djelo osumnjičeni ili okrivljeni pripadnici policije.⁹⁴

Izvršna direktorica HRA, Tea Gorjanc Prelević je pred Evropskim sudom za ljudska prava (ESLJP) zastupala tri osobe, Momčila Baranina, Branimira Vukčevića i Milorada Martinovića zbog povrede prava na zabranu mučenja, nečovječnog ili ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja (čl. 3 EKLJP). U martu je presudom ESLJP u predmetu *Baranin i Vukčević protiv Crne Gore* utvrđeno da nadležni državni organi nijesu sproveli efikasnu i djelotvornu istragu kako bi otkrili

⁹³ Detaljnije u saopštenju “Objavljivanje tajnog snimka i krivična prijava Demokrata protiv novinark Tamare Nikčević ugrožavaju privatnost i slobodu medija”, 27.5.2021, dostupno na: <https://www.hracion.org/2021/05/27/objavljivanje-tajnog-snimka-i-krivicna-prijava-demokrata-protiv-novinarke-tamare-nikcevic-ugrozavaju-privatnost-i-slobodu-medija/>

⁹⁴ Detaljnije u saopštenju „Predlozi Akcije za ljudska prava Vladi Crne Gore“, 02. 03. 2021, dostupno na: <https://www.hracion.org/2021/03/02/predlozi-akcije-za-ljudska-prava-vladi-crne-gore/>.

počiniocima zlostavljanja i adekvatno ih kaznili.⁹⁵ U predmetu Milorada Martinovića ESLJP je u aprilu donio odluku kojom je odbacio predstavku podnijetu zbog povrede prava na zabranu mučenja, nečovječnog ili ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja (čl. 3 EKLJP) i prava na djelotvorni pravni lijek (čl.13 EKLJP), a zbog nedjelotvorne istrage policijske torture koju je doživio u Podgorici u oktobru 2015. godine, posle okončanja protesta u organizaciji političke koalicije Demokratski front, jer je prema mišljenju Suda Martinović izgubio status „žrtve“.⁹⁶

HRA je u aprilu počela sa realizacijom projekta „**Suzbijanje nekažnjivosti mučenja i drugih oblika zlostavljanja u Crnoj Gori**“ uz finansijsku podršku Vlade Savezne Republike Njemačke. U okviru projekta HRA je sprovodila istraživanje o postupanju Državnog tužilaštva i sudova u predmetima zlostavljanje i pratila rad i drugih državnih tijela, koja takođe ispituju prijave zlostavljanja: Zaštitnik/ca ljudskih prava i sloboda, Savjet za građansku kontrolu rada policije, Odjeljenje za unutrašnju kontrolu policije i Etički odbor Ministarstva unutrašnjih poslova. Rezultati istraživanja će biti objavljeni na početku 2022. godine u okviru izvještaja „Djelotvornost istraga zlostavljanja u Crnoj Gori 2020-2021“. Do kraja 2021. u okviru projekta su objavljene tri publikacije:

- priručnik „Zabrana mučenja i drugih oblika zlostavljanja“,⁹⁷ autora mr Nikole Kovačevića;
- „**Stručno mišljenje: Obuka službenika policije Crne Gore o vođenju razgovora i saslušanja**“⁹⁸, autora **dr Endi Griffiths-a**;
- „Dokumentovanje i prijavljivanje povreda nastalih primjenom nasilja - Vodič dobre prakse“⁹⁹, autora prof. dr Đorđe Alempijević i mr dr Ivana Čurović.

Povodom Međunarodnog dana podrške žrtavama torture, HRA je u junu objavila rezultate istraživanja koji ukazuju na to da je u Crnoj Gori kaznena politika za torturu neprihvatljivo blaga, tako da promovise nekažnjivost za to teško kršenje ljudskih prava suprotno međunarodnim standardima. Rezultati istraživanja su sabrani u izvještaju “Kaznena politika u oblasti zabrane zlostavljanja u Crnoj Gori” čiji su autori Vladica Ilić, pravnik Beogradskog centra za ljudska prava, Aleksandar Trešnjev, sudija krivičnog odjeljenja Višeg suda u Beogradu i Tea Gorjanc Prelević, izvršna direktorica HRA.¹⁰⁰

HRA je i u 2021. godini nastavila da prati istragu u slučajevima J.G, M.B. i B. M. koji su prijavili policijsku torturu u maju 2020. godine u istrazi tzv. slučajeva “bombaških napada” na lokal Grand i kuću inspektora Duška Golubovića. HRA je u ovom slučaju obezbijedila izradu izvještaja o povredama J.G. i M. B. u saradnji sa Međunarodnim savjetom za rehabilitaciju žrtava torture (International Rehabilitation Council for Torture Victims – IRCT, <https://www.irct.org>) i Ekspertskom grupom nezavisnih forenzičara (Independent Forensic Experts Group – IFEG) koja djeluje pod okriljem Savjeta, zahvaljujući finansijskoj podršci Dobrovoljnog fonda Ujedinjenih nacija za žrtve torture (UN Voluntary Fund for Torture Victims). Strani eksperti su utvrdili da su tragovi torture u vidu “fizičkih i psiholoških simptoma” koje su zapazili prilikom pregleda J.G. i M.B. “visoko konzistentni” sa njihovim navodima da su mučeni u policiji udarcima, elektrošokovima, ponižavanjem i zastrašivanjem. Rezultati nalaza su objavljeni na konferenciji u julu, a HRA ih je naknadno dostavila i nadležnim tužilaštvima.¹⁰¹

Tokom godine, pored tri prijavljena slučaja torture iz maja 2020. kojima se HRA aktivno bavi, obezbijedila je i besplatno pravno zastupanje od strane advokata Dalibora Tomovića za dvije žrtve navodnog zlostavljanja. U prvom slučaju radi

⁹⁵ Detaljnije u saopštenju “Zlatarska ulica – Evropski sud za ljudska prava utvrdio da je Crna Gora prekršila član 3 Evropske konvencije o ljudskim pravima”, 11. 03. 2021, dostupno na: <https://www.hracion.org/2021/03/11/zlatarska-ulica-evropski-sud-za-ljudska-prava-utvrdio-da-je-crna-gora-prekrasila-clan-3-evropske-konvencije-o-ljudskim-pravima/>.

⁹⁶ Detaljnije u saopštenju „Odluka suda u Strazburu u predmetu Martinović protiv Crne Gore“ 01. 04. 2021, dostupno na: <https://www.hracion.org/2021/04/01/odluka-suda-u-strazburu-u-predmetu-martinovic-protiv-crne-gore/>.

⁹⁷ Publikacija dostupna na: <https://www.hracion.org/2021/12/08/prirucnik-zabrana-mucenja-i-drugih-oblika-zlostavljanja/>

⁹⁸ Publikacija dostupna na: <https://www.hracion.org/wp-content/uploads/2022/02/OBUKA-SLUZBENIKA-POLICIJE-CRNE-GORE-2.pdf>

⁹⁹ Publikacija dostupna na: <https://www.hracion.org/wp-content/uploads/2022/06/Vodic.pdf>

¹⁰⁰ Detaljnije u saopštenju „Sudska praksa ohrabruje mučenje“, 26. 06. 2021, dostupno na: <https://www.hracion.org/2021/06/26/sudska-praksa-ohrabruje-mucenje/>

¹⁰¹ Detaljnije u saopštenju „Strani forenzičari potvrdili navode žrtava o policijskoj torturi u istrazi „bombaških napada“ – HRA očekuje hitnu reakciju policije i državnog tužilaštva“, 05. 07. 2021, dostupno na: <https://www.hracion.org/2021/07/05/strani-forenzicari-potvrdili-navode-zrtava-o-policijskoj-torturi-u-istrazi-bombaskih-napada-hra-ocakuje-hitnu-reakciju-policije-i-drzavnog-tuzilastva/>

se o mladiću kojeg su policajci pretukli u maju 2020. godine u Pljevljima (O. M.), nakon demonstracija građana zbog pritvaranja vladike Joanikija, koji događaj je zabilježen na video snimku.¹⁰² U toku je krivični postupak protiv šest policijskih službenika koji HRA prati. U drugom slučaju radi se o zlostavljanju tada maloljetnog A. C. koji je uhapšen u maju 2020. u Nikšiću tokom protesta zbog lišavanja slobode episkopa budimljansko-nikšićkog i odveden inspektoru za maloljetnike u CB Nikšić. Tamo je, u pratnji roditelja, prijavio da su ga nepoznati policijski službenici jurili, a zatim oborili i udarili čizmom u predjelu usana, a zatim udarali po leđima i glavi.¹⁰³ U toku je postupak pred Osnovnim tužilaštvom u Nikšiću zbog utvrđivanja postojanja krivičnog djela zlostavljanje, koji postupak prati HRA.

HRA se u julu obratila potpredsjedniku Vlade i šefu svih službi bezbjednosti Dritanu Abazoviću, ministru unutrašnjih poslova Sergeju Sekuloviću i direktoru Uprave policije Zoranu Brđaninu u vezi zlostavljanja I.R, tražeći da u najkraćem roku javnosti budu objavljeni rezultati rada Unutrašnje kontrole, informacije o identifikaciji službenika koji je zlostavljao građanina, ali i razlozi zbog kojih službenici nijesu bili obilježeni vidljivim identifikacionim oznakama na uniformi.¹⁰⁴

U oktobru je Ustavni sud Crne Gore utvrdio da je Braslavu Borozanu povrijeđeno pravo iz čl. 28 Ustava Crne Gore i čl. 3 Evropske konvencije o ljudskim pravima, na zabranu mučenja, nečovječnog i ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja, zbog toga što nije hitno sprovedena istraga po njegovoj prijavi zlostavljanja i mučenja protiv policijskih službenika u Centru bezbjednosti Podgorica u noći 9. oktobra 2015. godine. Borozana je za HRA zastupao advokat Dalibor Tomović.¹⁰⁵

HRA je održala i dvije obuke u novembru i decembru o tome kako otkriti i dokumentovati povrede nastale usled zlostavljanja, u skladu sa međunarodnim standardima na kojima je učestvovalo ukupno 205 doktora medicine iz Crne Gore.¹⁰⁶ Obuku su sproveli **profesor dr Đorđe Alempijević**, redovni profesor Medicinskog fakulteta Univerziteta u Beogradu iz Instituta za sudsku medicinu „Milovan Milovanović“, specijalista za sudsku medicinu i donedavni član Evropskog komiteta za sprječavanje mučenja i nečovječnog ili ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja (CPT) i **dr Ivana Čurović**, specijalista za sudsku medicinu Kliničkog centra Crne Gore u Podgorici, stručni saradnik u nastavi na Medicinskom fakultetu Univerziteta Crne Gore.

Konačno, HRA je u decembru organizovala dva on-line predavanja o istražnom intervjuisanju (*investigative interviewing*) za predstavnike Uprave policije i Policijske akademije Crne Gore, koje doprinosi uspješnijem suzbijanju kriminala i postizanju nultog stepena tolerancije na zlostavljanje.¹⁰⁷ Predavač na predavanjima je bio poznati britanski stručnjak za istražno intervjuisanje, Endi Griffiths, karijerni policajac i doktor nauka iz oblasti psihologije.

5. SLOBODA JAVNOG OKUPLJANJA

U junu 2020. godine, u saradnji sa Institutom alternativa, HRA je podnijela inicijativu za procjenu ustavnosti prvih zabrana javnih okupljanja zbog epidemije izazvane korona virusom. Međutim, rješenje Ustavnog suda kojim se odbacuje inicijativa uslijedilo je tek 10 mjeseci kasnije, uz obrazloženje da je u periodu donošenja odluke suda

¹⁰² Detaljnije u tekstu „Ni snimak ne pomaže da batinaše nađu“, *Vijesti*, 31.07.2020, dostupno na: <https://www.vijesti.me/vijesti/crna-hronika/456029/ni-snimak-ne-pomaze-da-batinase-nadju>

¹⁰³ „Policija ga prebila, ljekar zataškao povrede“, *portal Dan*, 19. 11. 2020. godine: <https://old.dan.co.me/?nivo=3&rubrika=Drustvo&clanak=768393&datum=2020-11-19>.

¹⁰⁴ Detaljnije u saopštenju „Hitno obezbijediti identifikaciju maskiranih policijskih službenika vidljivim oznakama“, 30. 07. 2021, dostupno na: <https://www.hracion.org/2021/07/30/hitno-obezbijediti-identifikaciju-maskiranih-policijskih-sluzbenika-vidljivim-oznakama/>

¹⁰⁵ Detaljnije u saopštenju „Po žalbi Braslava Borozana Ustavni sud utvrdio kršenje zabrane mučenja zbog neefikasnog postupanja državnog tužilaštva u Podgorici“, 27. 10. 2021, dostupno na: <https://www.hracion.org/2021/10/27/po-zalbi-braslava-borozana-ustavni-sud-utvrdio-kršenje-zabrane-mucenja-zbog-inefikasnog-postupanja-drzavnog-tuzioca-u-podgorici/>

¹⁰⁶ Detaljnije u saopštenju „Ljekarsko izvještavanje o povredama nanijetim zlostavljanjem u skladu sa međunarodnim i domaćim standardima – dvije obuke za doktore medicine u Crnoj Gori“, 27. 12. 2021, dostupno na: <https://www.hracion.org/2021/12/27/ljekarsko-izvjestavanje-o-povredama-nanijetim-zlostavljanjem-u-skladu-sa-medunarodnim-i-domacim-standardima-dvije-obuke-za-doktore-medicine-u-crnoj-gori/>

¹⁰⁷ Detaljnije u saopštenju „Uprava policije i Policijska akademija upoznate s tehnikom istražnog intervjuisanja: Nov pristup ispitivanju svjedoka i osumnjičenih“, 24. 12. 2021, dostupno na: <https://www.hracion.org/2021/12/24/uprava-policije-i-policijska-akademija-upoznate-s-tehnikom-istraznog-intervjuisanja-nov-pristup-ispitivanju-svjedoka-i-osumnjiceni/>

konkretna Naredba prestala da važi. Paradoksalno, upravo u periodu u kojem smo primili rješenje suda, na snazi je bila Naredba Ministarstva zdravlja kojom se na istovjetan način, u potpunosti zabranjivala javna okupljanja, dok je jedina razlika bila u broju naredbe.

U maju je na snazi bila potpuna zabrana masovnih javnih okupljanja uslijed loše epidemiološke situacije u zemlji. Uprkos tome, održano je nekoliko skupova na kojima je policija selektivno postupala. HRA je zajedno sa Institutom alternativa javno reagovala i pozvala direktora Uprave policije da izvrši kontrolu i objasni selektivno postupanje, a ministarku zdravlja da obezbijedi pravo na javno okupljanje, da ukine potpunu zabranu i omogući okupljanja odgovarajućeg broja građana uz pridržavanje propisanih mjera držanja distance i nošenja maske. Nakon našeg apela ukinuta je potpuna zabrana javnih okupljanja.¹⁰⁸

U septembru, uoči javnih skupova povodom ustoličenja mitropolita crnogorsko-primorskog Srpske pravoslavne crkve, HRA je pozvala sve društvene, političke i vjerske organizacije i građane na mir, poštovanje različitih vjerskih i političkih uvjerenja i ljudskih prava.¹⁰⁹

HRA je aktivno pratila dešavanja povodom ustoličenja mitropolita crnogorsko-primorskog Joanikija na Cetinju, i najavljenih protesta protiv održavanja pomenutog vjerskog obreda u tom gradu. S tim u vezi, izvršna direktorica HRA je u [izjavi za Vijesti](#) saopštila da u pravnom smislu, ne vidi razlog da se spriječi ustoličenje mitropolita na Cetinju, dok je moguće da protest, ako ne bude prijavljen, bude nezakonit i kao takav spriječen i/ili prekinut, posebno ako se ispostavi da je nasilnog karaktera. Zato smo apelovali na organizatore da prijave okupljanje, a na nadležne državne institucije da omoguće i ustoličenje i protest.

Događaji na Cetinju pokazali su sve rizike koje po mir nose nacionalne i vjerske podjele, a posebno njihova politička zloupotreba. Na sreću, nije došlo do ljudskih žrtava, a država Crna Gora je pretežno uspjela da obezbijedi poštovanje ljudskih prava na slobodu vjeroispovijesti, sa jedne, i slobodu mirnog okupljanja, sa druge strane, u jednoj veoma zahtjevnoj situaciji. Nažalost, nije bila obezbijedena primjena zdravstvenih mjera u cilju zaštite prava na život i zdravlje i ponovo je došlo i do ugrožavanja slobode medija da izvještavaju sa javnih skupova. U vezi sa navedenim, HRA je apelovala da se sve prijave na prekomjernu upotrebu sile od strane policije istraže i procesuiraju svi koji su kršili zakon, bilo da su demonstranti ili policajci.¹¹⁰

6. CRNA GORA I EVROPSKI SUD ZA LJUDSKA PRAVA

HRA je tokom 2021. godine nastavila da volonterski prati, prevodi i objavljuje sažetke presuda koje Evropski sud za ljudska prava (ECtHR) donosi u postupcima protiv Crne Gore. Pored toga, obavještavali smo javnost i o odlukama u kojima su tužene druge države, s ciljem da se poznavanje prakse ECtHR koja može biti korisna za Crnu Goru u što većoj mjeri proširi. Tako je HRA u 2021. godini objavila 5 saopštenja o presudama i odlukama koje je te godine ECtHR donio u odnosu na Crnu Goru i 7 saopštenja o presudama koje su donijete u odnosu na druge države.

ECtHR je u 2021. godini donio presude u dva predmeta u kojima je žrtve policijske torture zastupala izvršna direktorica HRA.

¹⁰⁸ Detaljnije u saopštenju "Vlasti da prestanu sa selektivnim postupanjem prema javnim okupljanjima", 13.5.2021, dostupno na: <https://www.hracion.org/2021/05/13/vlasti-da-prestanu-sa-selektivnim-postupanjem-prema-javnim-okupljanjima/>

¹⁰⁹ Detaljnije u saopštenju "HRA i IA: Obezbijediti mir, poštovanje zdravstvenih mjera i ljudskih prava na predstojećim skupovima", 3.9.2021, dostupno na: <https://www.hracion.org/2021/09/03/hra-i-ia-obezbijediti-mir-postovanje-zdravstvenih-mjera-i-ljudskih-prava-na-predstojećim-skupovima/>

¹¹⁰ Detaljnije u saopštenju "Ustoličenje i protesti – post factum", 7.9.2021, dostupno na: <https://www.hracion.org/2021/09/07/ustolicenje-i-protesti-post-factum/>

U predmetu *Baranin i Vukčević protiv Crne Gore* sud je jednoglasno utvrdio da je država prekršila procesni aspekt zabrane mučenja, nečovječnog ili ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja (čl. 3 EKLJP) zbog nedjelotvorne istrage policijskog zlostavljanja Baranina i Vukčevića u Zlatarskoj ulici 24.10.2015. godine.¹¹¹

U predmetu *Martinović protiv Crne Gore* sud je odbacio predstavku Milorada Martinovića podnijetu zbog povrede prava na zabranu mučenja, nečovječnog ili ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja (čl. 3 EKLJP) i prava na djelotvorni pravni lijek (čl.13 EKLJP), a zbog nedjelotvorne istrage policijske torture koju je doživio u Podgorici u oktobru 2015. godine, posle okončanja protesta u organizaciji političke koalicije Demokratski front. Sud je utvrdio da Martinović više ne može da tvrdi da je "žrtva".¹¹²

HRA je nastavila da prati presude koje Evropski sud za ljudska prava donosi u odnosu na Crnu Goru, i dopunjava pregled dostupan na njoj internet prezentaciji „Crna Gora i Evropski sud za ljudska prava“¹¹³ sa dvije tabele u kojima su sažeto predstavljene presude ECtHR koje su do danas donijete u odnosu na Crnu Goru. U prvoj tabeli su hronološki navedene sve presude, sa sažetim pregledom njihove sadržine. U drugoj tabeli su presude grupisane prema članovima Evropske konvencije o ljudskim pravima na koje se odnose.

7. PRAVA LGBTIQ OSOBA

HRA je u 2020. godini postala članica koalicije "Zajedno za LGBT prava". U martu smo osudili napad na člana Foruma LGBT Progres i pozvali nadležne državne tužioce da hitno otkriju i adekvatno kazne napadača.¹¹⁴

Kao članica Koalicije Zajedno za LGBTI prava, u decembru smo osudili govor mržnje predsjednika Odbora za ljudska prava, Jovana Vučurovića i poslanice Demokratskog fronta Jelene Božović tokom rasprave o predlogu zakona o izmjeni Zakona o socijalnoj i dječjoj zaštiti, a povodom izjava kojima se produbljuju postojeće nejednakosti, a doprinosi snaženju predrasuda prema LGBTI osobama u Crnoj Gori.¹¹⁵

8. PRAVA ROMA I EGIPĆANA

Povodom [Međunarodnog dana borbe protiv siromaštva](#), koji se obilježava 17. oktobra, HRA je objavila saopštenje u kojem je, između ostalog, ukazala na slučaj porodice Ajkunić kojoj je Komunalna inspekcija Glavnog grada Podgorica naredila rušenje barake prije nego što je provjerila da li on i supruga i dvoje maloljetne djece (tada uzrasta tri i po godine i 17 mjeseci) imaju gdje drugo da se smjeste. HRA je u ime Ajkunića zatražila odlaganje izvršenja i podnijela tužbu Upravnom sudu sa zahtjevom za obustavu izvršenja rušenja kako bismo spriječili da se oni nađu na ulici. Komunalna inspekcija Glavnog grada je usvojila naš zahtjev i donijela odluku da odloži rušenje barake i tako je spriječeno da se ova porodica nađe na ulici.¹¹⁶

¹¹¹ Detaljnije u saopštenju "Zlatarska ulica – Evropski sud za ljudska prava utvrdio da je Crna Gora prekršila član 3 Evropske konvencije o ljudskim pravima", 11.3.2021, dostupno na: <https://www.hracion.org/2021/03/11/zlatarska-ulica-evropski-sud-za-ljudska-prava-utvrdio-da-je-crna-gora-prekrasila-clan-3-evropske-konvencije-o-ljudskim-pravima/>

¹¹² Detaljnije u saopštenju "Odluka suda u Strazburu u predmetu Martinović protiv Crne Gore", 1.4.2021, dostupno na: <https://www.hracion.org/2021/04/01/odluka-suda-u-strazburu-u-predmetu-martinovic-protiv-crne-gore/>

¹¹³ Detaljnije na: <https://www.hracion.org/crna-gora-i-evropski-sud-za-ljudska-prava-2/>

¹¹⁴ Detaljnije u saopštenju "HRA osuđuje napad na člana Foruma LGBT Progres", 4.3.2021, dostupno na: <https://www.hracion.org/2021/03/04/hra-osudjuje-napad-na-clana-foruma-lgbt-progres/>

¹¹⁵ Detaljnije u saopštenju "Oštro osuđujemo govor mržnje poslanika/ce Vučurović, Božović i Bajčetić", 24.12.2021, dostupno na: <https://www.hracion.org/2021/12/24/ostro-osudujemo-govor-mrznje-poslanika-ce-vucurovic-bozovic-i-bajcetic/>

¹¹⁶ Detaljnije u saopštenju "Pozdravljamo privremenu obustavu iseljenja porodice Ajkunić", 19.10.2021, dostupno na: <https://www.hracion.org/2021/10/19/pozdravljamo-privremenu-obustavu-iseljenja-porodice-ajkunic/>

9. PRAVA DJETETA

U februaru, HRA je objavila **tri uputstva za djecu o tome kako da zaštite svoja prava u postupku razvoda roditelja, i kako da se zaštite od nasilja u porodici i na internet**. Radi se o tri zanimljive priče koje djecu upoznaju sa odgovarajućim rješenjima u situacijama koje za njih i njihove prijatelje mogu biti veoma stresne. Na osnovu razgovora sa socijalnim radnicima i školskim psiholozima zaključili smo da se djeca često nalaze u situacijama razvoda roditelja, alkoholizma i nasilja u porodici i da su žrtve objavljivanja neželjenih sadržaja na internetu. Svrha ovih stripova je da obavijeste djecu kome i na koji način mogu da se obrate i kakvu vrstu pomoći mogu da očekuju. Stripovi ih upućuju na školsko osoblje, socijalne radnike, policiju, sudove i državna tužilaštva kao izvore podrške.¹¹⁷

Stripovi su dostupni na crnogorskom i albanskom jeziku na web stranici www.hraction.org. Prvo štampano izdanje smo dostavili psihološko-pedagoškim službama u školama, nastavnicima Građanskog vaspitanja, centrima za socijalni rad, državnim tužilaštvima, sudovima i Ombudsmanu, domovima zdravlja i nevladinim organizacijama koje rade sa djecom.

U junu, HRA je Ministarstvu prosvjete, nauke, kulture i sporta i članovima/cama Odbora za prosvjetu, nauku, kulturu i sport u Skupštini CG uputila [Inicijativu za izmjenu i dopunu Zakona o vaspitanju i obrazovanju djece sa posebnim obrazovnim potrebama da se obezbijedi trajno zapošljavanje asistenata u nastavi](#). Prema članu 30a tada važećeg Zakona, asistenti u nastavi mogli su samo da zasnuju radni odnos na određeno vrijeme i to "najduže do kraja nastavne godine". Tako je više od tri stotine asistenata svake godine u junu, na kraju školske godine, ostajalo u neizvjesnosti, jer ne znaju hoće li ponovo zaključiti ugovore u septembru. Oni ostaju i bez prihoda za vrijeme školskog raspusta, za razliku od svih drugih zaposlenih u vaspitno-obrazovnim ustanovama.

Kako nismo dobili odgovor na našu inicijativu, u oktobru smo zajedno sa još sedam organizacija podržali [Inicijativu za sistemsko rješavanje asistencije u nastavi, u cilju adekvatnijeg statusa i uslova za obrazovanje djece s invaliditetom i drugih kategorija djece koja se usmjeravaju u obrazovni proces, i u skladu sa zakonom imaju pravo na ovu uslugu, pa samim tim i za rješavanje statusa samih asistenata u nastavi](#) koju je Udruženje mladih sa hendikepom Crne Gore (UMHCG) prethodno uputilo Vladi Crne Gore, a koja je obuhvatila i prethodno pomenute HRA predloge. Skupština Crne Gore je 29. decembra usvojila izmjene i dopune Zakona o vaspitanju i obrazovanju djece sa posebnim obrazovnim potrebama pa sada asistenti u nastavi zaključuju ugovore na neodređeno vrijeme.

U oktobru, HRA je raspisala [konkurs](#) za odabir scenarija za strip za djecu na temu pravo na slobodu vjeroispovijesti ili uvjerenja. U decembru su objavljeni [rezultati](#) konkursa, a ilustrovana verzija stripa će biti objavljena tokom 2022. godine. Konkurs je sproveden u okviru projekta „Obrazovanje djece o pravu na slobodu vjeroispovijesti ili uvjerenja“, koji Akcija za ljudska prava sprovodi uz podršku Ambasade Francuske u Crnoj Gori.

10. BESPLATNA PRAVNA POMOĆ

HRA je u 2021. godini dobila najmanje 30 zahtjeva za besplatnu pravnu pomoć u odnosu na građanska i ekonomsko-socijalna prava. Pomoć koju smo obezbjeđivali sastojala se u davanju pravnih savjeta, obraćanju nadležnim institucijama (Ombudsman, Savjet za građansku kontrolu rada policije, zatvor, Centar za socijalni rad, relevantna ministarstva), sastavljanju dopisa i istraživanju nacionalnih propisa i međunarodnih standarda.

HRA je od jula 2021. godine otpočela pružanje besplatnog pravnog savjetovanja o pravima i obavezama građana u odnosu sa službenicima policije u okviru projekta „Upoznaj svoja prava - građanin i policija“ zahvaljujući podršci programa „OCD u Crnoj Gori – od osnovnih usluga do odlikovanja politika – M'BASE“ koji sprovodi Centar za građansko obrazovanje - CGO u partnerstvu s njemačkom fondacijom Friedrich Ebert (FES), Centar za zaštitu i proučavanje ptica

¹¹⁷ Detaljnije na: <https://www.hraction.org/2021/02/01/uputstva-o-zastiti-djecijih-prava-u-formi-tri-stripa-2/>

Crne Gore i Politikon mreža, a u saradnji sa Ministarstvom javne uprave, digitalnog društva i medija i Kancelarijom za evropske integracije Vlade Crne Gore, uz finansijsku podršku Evropske unije.¹¹⁸

OSTALE AKTIVNOSTI

Nakon apela HRA upućenog ministru unutrašnjih poslova, Sergeju Sekuloviću, u februaru, intervjui sa kandidatima za izbor direktora Uprave policije su bili otvoreni za javnost. Tako je predstavnica HRA pratila intervjue sa četiri kandidata u užem izboru, pa smo javnost obavijestili o pitanjima koja su kandidatima postavljena. Prisustvo predstavnika građanskog društva ovim intervjuima po prvi put ove godine je veliki iskorak za transparentnost tog procesa i rad ministarstva unutrašnjih poslova.¹¹⁹

U aprilu, HRA je apelovala na Ustavni sud da hitno odluči o ustavnoj žalbi pritvorenika P. Đ. koji je teško bolestan od karcinoma i kome je neophodno snimanje PET skenerom van zatvora da bi se utvrdio primarni lokalitet tumora i da bi mu se odredila adekvatna terapija. Dodatno, HRA je ponovo apelovala na Ustavni sud da poveća transparentnost redoslijeda odlučivanja po ustavnim žalbama, tako što će početi da objavljuje o kojim ustavnim žalbama će prioritarno odlučivati i iz kojih razloga.¹²⁰

HRA se pridružila smo se protestu nevladinih organizacija koje se bave ljudskim pravima i zaštitom od nasilja nad ženama i nasilja u porodici zbog odluke predsjednika Crne Gore da pomiluje osuđivanog nasilnika u porodici, koji u kontinuitetu grubo zloupotrebljava roditeljsko pravo, ne poštuje zakon i sudske odluke i radi protiv interesa svoje maloljetne djece, kojima već 3 godine nastoji da onemogući kontakt sa majkom.¹²¹ Konačno, majci je omogućen kontakt sa djecom.

U avgustu, HRA je u saradnji sa 14 organizacija, pozvala Vladu CG da preispita odluku o neprihvatanju izbjeglica iz Avganistana.¹²² Vlada je zatim u septembru ipak odlučila da preispita odluku i u tu svrhu je formirala Međuresorsku radnu grupu koja je razmotrila mogućnost za odgovor na aktuelnu humanitarnu krizu i eventualne kapacitete za prijem ograničenog broja izbjeglica. Međutim, do kraja 2021. godine nije poznato da li je radna grupa uradila prethodno navedeno.

U septembru, HRA je osudila nepoštovanje epidemioloških mjera od strane visokih državnih zvaničnika, na ustoličenju episkopa budimljansko-niškičkog Metodija.¹²³ Od državnog tužilaštva smo zahtijevali da procesuiraju sve odgovorne za kršenje propisa bez obzira na vrstu funkcije koju obavljaju u državnoj ili crkvenoj hijerarhiji. Međutim, do kraja 2021. godine niko nije procesuiran.

---

¹¹⁸ Detaljnije u saopštenju "Besplatno pravno savjetovanje o pravima i obavezama građana u odnosu sa službenicima policije", 27.7.2021, dostupno na linku: <https://www.hracion.org/2021/07/27/besplatno-pravno-savjetovanje-o-pravima-i-obavezama-gradana-u-odnosu-sa-sluzbenicima-policije/>

¹¹⁹ Detaljnije u saopštenju "Obavještenje o objavljivanju izvještaja o intervjuima kandidata za direktora policije", 19.2.2021, dostupno na: <https://www.hracion.org/2021/02/19/obavjestenje-o-objavljivanju-izvjestaja-o-intervjuima-kandidata-za-direktora-policije/>

¹²⁰ Detaljnije u saopštenju "Ustavni sud da hitno odluči o žalbi pritvorenika koji je životno ugrožen", 19.4.2021, dostupno na: <https://www.hracion.org/2021/04/19/ustavni-sud-da-hitno-odluci-o-zalbi-pritvorenika-koji-je-zivotno-ugrozen/>

¹²¹ Detaljnije u saopštenju "Saopštenje NVO povodom pomilovanja zlostavljača žene i djece: Protest zbog podrške države nasilju nad ženama i djecom", 5.7.2021, dostupno na: <https://www.hracion.org/2021/07/05/saopstenje-nevladinih-organizacija-povodom-pomilovanja-zlostavljacka-zene-i-djece-protest-zbog-podrske-drzave-nasilju-nad-zenama-i-djecom/>

¹²² Detaljnije u saopštenju "Reakcija na saopštenje Ministarstva vanjskih poslova CG o neprihvatanju izbjeglica iz Avganistana", 19.8.2021, dostupno na: <https://www.hracion.org/2021/08/19/reakcija-na-saopstenje-ministarstva-vanjskih-poslova-crne-gore-o-neprihvatanju-izbjeglica-iz-afganistana/>

¹²³ Detaljnije u saopštenju "Nepoštovanje epidemioloških mjera u Beranama protivno vladavini prava i zdravom razumu", 27.9.2021, dostupno na: <https://www.hracion.org/2021/09/27/nepostovanje-epidemioloskih-mjera-u-beranama-protivno-vladavini-prava-i-zdravom-razumu/>